

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเนื้อหา สาระของข้อมูล ในด้านการจัดการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา การจัดโรงเรียนอนุบาลอำเภอ การจัดโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา นโยบายการจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดและพัฒนาบุคลากร หลักสูตรหรือ แนวการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การเรียนรู้ของเด็ก การวัดและประเมินพัฒนาการ การนิเทศการสอน และสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการอบรมเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมของเด็ก เพื่อที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมและพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามวัย และพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป (สมร ทองดี, 2537)

แนวคิดการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของนักการศึกษาหลายท่านที่เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติของเด็ก สามารถสรุปได้ดังนี้ (สมร ทองดี, 2537)

พลาโต (Plato) เห็นว่าเด็กแต่ละคนต่างมีความสามารถที่แตกต่างกันมาตั้งแต่กำเนิด ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กควรคำนึงถึงความสามารถของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกัน

เฟรอเบล (Froebel) นักการศึกษาชาวเยอรมัน ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่ง การอนุบาลศึกษา เห็นว่าควรที่จะส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กให้เจริญขึ้นด้วยการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี โดยใช้การเล่นและกิจกรรมเป็นเครื่องมือ เฟรอเบล เน้นการจัดกิจกรรมโดยถือว่าเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ภายในและจะแสดงออกเมื่อได้รับการสนับสนุน เฟรอเบลได้ตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นในเมืองแบดแบงเคนเบอร์กใน ค.ศ. 1837 เรียกว่า Kindergarten เป็นภาษาเยอรมัน แปลว่า สวนเด็ก โดยยึดหลักในการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. การเล่นเป็นการทำงานของเด็กและการเล่นก็เป็นการเรียนของเด็ก เด็กจะเกิดการพัฒนาตนเองโดยการเล่น
2. เกมและเพลง ช่วยให้เด็กสนุกสนาน เกิดประสบการณ์ในการเรียนด้วยตนเอง
3. การใช้วัสดุอุปกรณ์ ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดริเริ่มจากการประดิษฐ์วัสดุ-อุปกรณ์
4. การฝึกให้เด็กทำงานต่าง ๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การเลี้ยงสัตว์ ช่วยฝึกพัฒนาการทางนิสัย และการเรียนรู้ธรรมชาติของเด็ก

มอนเตสซอรี (Montessori) แพทย์และนักจิตวิทยาชาวอิตาลี มอนเตสซอรีมีความคิดเห็นสอดคล้องกับหลักการของเฟรเดอริคเป็นส่วนใหญ่ เช่น การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลด้วยธรรมชาติ มีสนามให้เด็กวิ่งออกกำลังกาย ในส่วนที่ขัดแย้งกันก็คือ การจัดชั้นเรียนแบบเป็นระเบียบตายตัวของเฟรเดอริคนั้น มอนเตสซอรีมีแนวคิดที่ควรให้เสรีแก่เด็กในการแสวงหาความรู้ มอนเตสซอรีเชื่อว่าเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ภายใน เด็กควรจะได้รับ การสนับสนุนให้แสดงออกอย่างถูกต้อง โดยปล่อยให้เด็กมีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองและสมัครใจ ยึดความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มอนเตสซอรีได้ตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้น เรียกว่า บ้านเด็ก โดยจัดโรงเรียนให้เหมือนกับบ้าน มีเครื่องเล่นที่เป็นเครื่องใช้ เครื่องครัว เป็นต้น เด็กที่มาโรงเรียนจะรู้สึกอบอุ่น คุ้นเคยเปรียบเสมือนบ้านของตนเอง

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาและนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นนักปฏิรูปการศึกษาของอเมริกา มีความเชื่อว่า เด็กจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีการจัดการเรียนการสอนตามประสบการณ์ในชีวิตจริงของเด็ก นอกจากนั้นดิวอี้ยังเห็นว่าเด็กควรจะมีเสรีภาพในการคิด และการแสดงออกและการให้การศึกษาอบรมเด็กต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในตัวเด็กและให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ให้เด็กได้หาประสบการณ์ในกิจกรรมนั้น ๆ ประสบการณ์ คือ ความรู้ที่แท้จริงที่เด็กได้รับ โดยการพบเห็นด้วยตนเองจริง ๆ มิใช่ครูบอก หรือครูเขาว่าอย่างนั้นอย่างนี้ก็จำเอาไว้ ความมั่งคั่งของทุกด้านของเด็กคือ วัตถุประสงค์หลักของการศึกษา เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กเจริญงอกงามเองได้ ก็จะเกิดความเจริญงอกงามต่อ ๆ ไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด แม้เขาจบการศึกษาออกไปแล้วก็ตาม เพราะฉะนั้นโรงเรียนจึงต้องเป็นสถานที่ที่สร้างประสบการณ์ให้แก่เด็ก โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและประสบการณ์นั้นเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการใช้สติปัญญาและความคิดที่มีการลงมือปฏิบัติ

รูโซ (Rousseau) ได้เริ่มต้นศึกษาจากธรรมชาติของเด็ก เขาได้เป็นผู้ปล้ำล้างความเชื่อเดิมที่ว่าเด็กเป็นส่วนย่อยของผู้ใหญ่ เขาได้แยกรูปแบบและเนื้อหาการสอนเด็กจากวิธีการเดิมที่ใช้กับเด็กโตและตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เขาเน้นเรื่องการให้เด็กได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ไม่ควรเน้นเรื่องความจำ เห็นคุณค่าการเล่นของเด็ก เด็กจะต้อง

ไม่ได้รับคำสั่งที่เป็นคำพูดทุกชนิด การเรียนรู้ของเด็กจะต้องเกิดจากประสบการณ์เท่านั้น เด็กต้องไม่ได้รับการลงโทษทุกชนิด และต้องไม่ถูกขอร้องให้กล่าวคำขอโทษ การกระทำที่เด็กทำจะไม่ถือว่าเป็นผิดศีลธรรม

เปสตาลอซซี (Pestalozzi) เป็นตัวแทนของสัญลักษณ์ของการศึกษาเด็กเล็ก เขาทุ่มเทความคิดของเขาทั้งหมดมาที่เด็กเล็กอย่างแท้จริง และได้นำเอาความคิดใหม่ ๆ จากทฤษฎีทางการศึกษา นำมาปรับปรุงแล้วเอามาใช้ในห้องเรียน งานของเขาเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของรูปแบบความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเด็กเล็ก เขาสนใจลักษณะ 3 ประการ คือ

1. เด็กยากจนจะถูกกีดกันออกจากโรงเรียน
2. ลักษณะการเรียนการสอนเป็นแบบท่องจำ
3. การทำการลงโทษเด็กอย่างรุนแรง เมื่อเด็กจำบทเรียนไม่ได้

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย ยึดหลักปรัชญาที่ว่า การอนุบาลศึกษาเป็นการให้การศึกษา อบรมและเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน ให้เจริญงอกงาม และให้มีความพร้อมในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) ปรัชญาดังกล่าวมีความสำคัญต่อการศึกษาระดับนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี เป็นระยะช่วงหนึ่งของชีวิตที่อยู่ในขั้นสร้างรูปแบบของชีวิต การให้การศึกษาแก่เด็กในวัยนี้ไม่เน้นการสอนหนังสือ แต่จะเป็นการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้เด็ก จึงต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ ครู ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองต้องพิจารณาหลักสำคัญ 3 ประการ คือ ลักษณะพัฒนาการของเด็ก วิธีการเรียนรู้ และประสบการณ์ตรง ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการอบรมและเลี้ยงดู

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษามีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ (ประภาพรรณ สุวรรณสุข, 2538)

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขนิสัยเกี่ยวกับการกิน การเล่น การออกกำลังกาย และพักผ่อนได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนรู้จักระวังรักษาตัว ให้พ้นจากโรคภัยและอุบัติเหตุ
2. เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีงามรู้จักควบคุมอารมณ์ของตน และรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
3. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกตและมีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถที่จะแสดงออก ชื่นชมต่อความไพเราะและสิ่งสวยงามต่าง ๆ
4. เพื่อฝึกให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์ได้อย่างเหมาะสมและเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างถูกต้อง
5. เพื่อให้รู้จักปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว เป็นที่มาของหลักการจัดการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้พร้อมที่จะดำเนินชีวิตในภายหน้า ขึ้นอยู่กับการวางรากฐานขั้นต้นให้แก่เด็ก ในระยะที่เด็กกำลังพัฒนา ดังนั้นการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนจึงมุ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้าน ดังต่อไปนี้ (เยาวพา เดชะคุปต์, 2541)

1. ด้านร่างกาย ส่งเสริมความเจริญเติบโตความแข็งแรงของร่างกาย ปลูกฝังนิสัยทางสุขภาพอนามัย ฝึกกิจนิสัยและสุขนิสัย รู้จักรักษาความสะอาด เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รู้จักการใช้ห้องน้ำห้องส้วมได้ถูกต้อง ฝึกให้เล่นและออกกำลังกาย เพื่อบริหารกล้ามเนื้อ และประสาทสัมผัส และรู้จักพักผ่อนอย่างถูกวิธี

2. ด้านจิตใจและอารมณ์ ส่งเสริมด้านสุขภาพจิต เช่น ปลูกฝังให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ มีจิตใจร่าเริงแจ่มใส ชื่นชมต่อความไพเราะและสิ่งสวยงาม ฝึกให้เด็กมีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ กตัญญู กตเวทิตะ เคารพเชื่อฟัง ประหยัด ขยันหมั่นเพียร อดทน มีระเบียบวินัย และเชื่อถือในคำสั่งสอนของศาสนา

3. ด้านสังคม ส่งเสริมการพัฒนาลักษณะนิสัย เช่น ปลูกฝังให้เด็กรู้จักการเคารพตนเอง กล้าพูด เช่น ปลูกฝังให้เด็กรู้จักเคารพตนเอง กล้าพูด กล้าแสดงออกด้วยตนเอง ในทางที่ถูกต้อง ตามขนบธรรมเนียมประเพณี รู้จักเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น เคารพสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนมีความรับผิดชอบ ฝึกให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักการรับ การให้ รวมทั้งพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

4. ด้านสติปัญญา ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เช่น ให้เด็กรู้จักหาเหตุผลจนเกิดความเข้าใจ และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง สนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกให้เป็นคนว่องไว รักการเรียนรู้ รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีประสบการณ์พอที่จะเรียนในระดับต่อไป

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีขอบข่ายการจัดการศึกษาในประเด็นสำคัญ 3 ประการดังนี้

1. จัดให้เด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึงและครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้พิการทางร่างกายและทางสมอง ผู้อยู่ในชุมชนห่างไกลและชุมชนแออัด โดยการร่วมมือกันทั้งฝ่ายรัฐและเอกชน เพื่อให้บริการแก่เด็กปฐมวัยทุกคน

2. จัดให้สอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของเด็กปฐมวัย กล่าวโดยสรุปได้จากเกณฑ์ความต้องการที่สำคัญของเด็ก 7 ด้าน ดังนี้ (ทิศนา ขัมมณี และคณะ, 2535)

1) ความต้องการด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ได้แก่ ความต้องการด้านอาหาร การติดตามเฝ้าระวังด้านการเจริญเติบโตและพัฒนาการ การได้รับภูมิคุ้มกันโรค การได้รับการรักษาพยาบาล การให้บริการดูแลเด็ก รวมทั้งที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม

- 2) ความต้องการด้านความแข็งแรงของร่างกาย รวมทั้งการพักผ่อนและนันทนาการ
- 3) ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม

ให้สอดคล้องกับศักยภาพของเด็ก

- 4) ความต้องการด้านการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีความรู้ ความคิด ความริเริ่ม และสามารถสร้างแบบแผนชีวิตที่ติงามได้
- 5) ความต้องการในการเตรียมเข้าสู่อาชีพ รวมทั้งบริการฝึกอบรมจากรัฐ และผู้ที่มีประสบการณ์
- 6) ความต้องการด้านสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องการเมือง การปกครอง และการตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบตามกฎหมาย

3. จัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการปฐมวัยศึกษา การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนี้ แผนการศึกษาชาติได้ระบุไว้ว่า "การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้าน ดีพอที่จะเข้ารับการศึกษาคต่อไป"

สมร ทองดี (2537) ได้จัดแบ่งประเภทของหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามวัตถุประสงค์ในการจัดให้บริการได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. หน่วยงานที่ให้การศึกษา และการพัฒนาเด็กระดับก่อนประถมศึกษาและเตรียมประถมศึกษา เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาในแง่ที่มุ่งพัฒนาด้านวิชาการ เตรียมให้เด็กมีความพร้อมทางด้านวิชาการที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจัดในรูปของโรงเรียนอนุบาล 3 ปี หน่วยงานประเภทนี้ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ ทั้งที่ดำเนินการโดยรัฐบาลและเอกชน นอกจากนี้ยังมีโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการสอนเด็กก่อนวัยเรียนในวัด

2. หน่วยงานที่มุ่งพัฒนาเด็กในด้านการส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และเพื่อแบ่งเบาภาระของบิดามารดา หน่วยงานดังกล่าว ได้แก่ โครงการพัฒนาเด็กเล็กของกรมการพัฒนาชุมชน สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ศูนย์โภชนาการเด็กของกรมอนามัย สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของกรุงเทพมหานคร และสถานสงเคราะห์เด็กของเอกชน ภายใต้การควบคุมของกรมประชาสงเคราะห์

การจัดโรงเรียนอนุบาลอำเภอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการ การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตอนต้น ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 31,171 โรงเรียน ตั้งกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ เฉลี่ย 2 หมู่บ้านต่อ 1 โรงเรียน มีนักเรียนในความรับผิดชอบจำนวน 6,707,139 คน มีครูในสังกัดจำนวน 354,415 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541) จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต้องรับผิดชอบโรงเรียน ครู และ นักเรียนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสูง

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชากรมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหา วิฤตขึ้นหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่จะส่งผล กระทบไปอีกหลายปี ในช่วงเวลาดังกล่าวทุกองค์การของทั้งภาครัฐและเอกชนต้องเผชิญกับปัญหา ด้านการขาดแคลนงบประมาณและเงินทุน จึงจำเป็นต้องปรับตัว ปรับปรุง และพัฒนาประสิทธิภาพ ระบบการจัดการองค์กร เพื่อรองรับปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังภายใต้เงื่อนไข และสภาพปัจจุบัน

จากเหตุผลข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงกำหนดนโยบาย ทิศทางการพัฒนาและกำหนดแผนพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการและพัฒนามาตรฐานโรงเรียนขนาดเล็ก และรูปแบบการใช้ ทรัพยากรร่วมกันภายใต้ข้อจำกัดและสถานการณ์ ทั้งนี้เพื่อรองรับแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541)

โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่ผู้ปกครองตั้งความหวังไว้อย่างสูง เพื่อเป็นที่ประสิทธิประสาท ความรู้ อบรมบ่มนิสัยลูกหลานให้มีคุณธรรม จริยธรรมดี เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ตั้งแต่ครอบครัว จนถึงประเทศชาติ แต่ในปัจจุบันนี้ ผู้ปกครองต่างไม่แน่ใจในคุณภาพของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนว่า มีความเป็นมาตรฐานเท่าเทียมกันเพียงใด ถึงแม้กระทรวงศึกษาธิการจะประชาสัมพันธ์กันมา ตลอดว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนมีมาตรฐานเท่าเทียมกันในด้านองค์ประกอบ ทั้งอาคารเรียน อาคาร ประกอบการ วัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน แม้แต่ครูอาจารย์ก็จบมาจากสถาบันการศึกษาเดียวกัน ก็ตาม (สมชาย เทพแสง, 2542)

ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้พัฒนาประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาให้สูงขึ้นทั้งในด้านบุคลากร การจัดการเรียนการสอน สื่อวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และระบบการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการประกันโอกาส ประกัน

คุณภาพ และประกันประสิทธิภาพการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ สร้างความมั่นใจแก่ผู้ปกครอง และเพิ่มบทบาทการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่า และให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาที่เน้นการปฏิบัติจริง การกระจายอำนาจการพิจารณา และการตัดสินใจลงในระดับพื้นที่ ให้การสนับสนุนอย่างเสมอภาค มีการปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เน้นระบบการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียน และเครือข่ายครู เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา ในลักษณะร่วมกันคิดช่วยกันทำ ให้และรับบริการทางวิชาการซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลความสำเร็จ

รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวมี 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก
2. รูปแบบการพัฒนาสหวิทยาเขตมหามงคล ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดให้เป็นกิจกรรมเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสเจริญพระชนมายุครบ 6 รอบ ในปี พ.ศ. 2542

รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กและรูปแบบการพัฒนาสหวิทยาเขตมหามงคลมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาให้ได้มาตรฐานและกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่
- 2) เพื่อพัฒนาระบบเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาและเครือข่ายครู ในการให้และรับบริการทางวิชาการ และใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน อันจะส่งผลไปถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

การจัดเครือข่ายสหวิทยาเขตมหามงคล ภายในปี พ.ศ. 2544 มี 3 รูปแบบ คือ

1. เครือข่ายวิทยาเขต ประกอบด้วยเครือข่ายโรงเรียนอนุบาลครบทุกอำเภอ ภายในปีงบประมาณ 2542 และเครือข่ายโรงเรียนที่มีมาตรฐาน
2. เครือข่ายโรงเรียนศูนย์ปฏิรูปการศึกษา จำนวน 1,000 ศูนย์ ในปีงบประมาณ 2542 และเพิ่มเป็น 4,221 ศูนย์ภายในปีงบประมาณ 2544
3. เครือข่ายวิทยาการอำเภอละ 1 เครือข่ายในปีงบประมาณ 2542 และเป็นสมาชิกเครือข่ายครบทุกโรงเรียนในปีงบประมาณ 2544

โรงเรียนอนุบาลอำเภอเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายวิทยาเขต ซึ่งมีที่มาของการจัด เนื่องจากโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด เป็นที่ยอมรับของประชาชนในด้านคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ในแต่ละปีการศึกษาจะมีประชาชนนำบุตรหลานไปสมัครเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก โรงเรียนมักเกิดปัญหาการรับเด็กเข้าเรียน กล่าวคือไม่สามารถที่จะรับเด็กเข้าเรียนได้ทุกคน ดังนั้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงมีแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ด้วยการพัฒนาโรงเรียนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในทุกอำเภอในรูปแบบเครือข่ายของโรงเรียนอนุบาลขึ้น โดยมีโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นโรงเรียนศูนย์ ทำหน้าที่ช่วยเหลือและให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับอำเภอให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกับโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด เป็นที่ยอมรับของชุมชนและท้องถิ่น และเพื่อให้นักเรียนในเขตอำเภอได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพจากโรงเรียนที่มีมาตรฐานและคุณภาพในการจัดการศึกษา

โรงเรียนอนุบาลอำเภอที่ใช้รูปแบบการพัฒนาแบบเครือข่ายวิทยาเขตมีเป้าหมาย ดังนี้

1. ทุกอำเภอมีโรงเรียนเครือข่ายอนุบาลภายในปีงบประมาณ 2542
2. โรงเรียนเครือข่ายอนุบาลมีการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของชุมชน

และผู้ปกครองในท้องถิ่นให้ความนิยมส่งลูกหลานเข้ามาเรียน

แนวทางการดำเนินงานในการจัดเครือข่ายวิทยาเขต มีดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีเป้าหมายจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลอำเภอ อำเภอละ 1 โรงเรียน โดยมีโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นโรงเรียนศูนย์ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายที่จะสนับสนุนให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ การบริหารจัดการ และด้านอื่นๆ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ของบุคลากร โดยกำหนดชื่อโรงเรียนในเครือข่ายอนุบาล ดังนี้

1. กรณีที่เปลี่ยนชื่อโรงเรียน

โรงเรียนอนุบาล..... (ระบุชื่ออำเภอ) เช่น โรงเรียนอนุบาลแม่สาย โรงเรียนอนุบาลสุโขทัย หรือโรงเรียนอนุบาล..... (ใช้ชื่อโรงเรียนเดิม) เช่น โรงเรียนอนุบาลบ้านป่าแดง หรือชื่ออื่น ๆ ตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

2. กรณีที่ไม่เปลี่ยนชื่อโรงเรียน ต้องแสดงสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งให้เห็นว่าเป็นเครือข่ายอนุบาล ทั้งนี้โรงเรียนอนุบาลอำเภอสามารถที่จะให้บริการทางวิชาการแก่โรงเรียนใกล้เคียงอื่น ๆ ได้

แนวทางการดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนเครือข่ายอนุบาล มีดังนี้

1. เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมและตั้งอยู่ในชุมชนหลัก
2. เป็นโรงเรียนที่เปิดทำการสอน 2-3 ระดับ

โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดซึ่งเป็นโรงเรียนศูนย์จะให้การสนับสนุนแก่โรงเรียนในเครือข่ายอนุบาลทางด้านต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541) ดังนี้

1. การปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียน
2. การปรับปรุงรูปแบบการจัดประสบการณ์/การจัดการเรียนการสอน
3. การจัดทำและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินพัฒนาการนักเรียน
5. การมีส่วนร่วมในการแนะนำ ติดตาม ดูแลและรับรองมาตรฐานจากโรงเรียนศูนย์
6. การพัฒนาครู ผู้บริหารโรงเรียนและเครือข่ายครู
7. การหมุนเวียนของครูจากโรงเรียนศูนย์ไปช่วยสอน
8. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การจัดโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา

โรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา คือ สถานอบรมเลี้ยงดูเด็กชายหญิงอายุ 4-6 ขวบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะศึกษาในขั้นต่อไป โรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษาเป็นสถานที่ซึ่งทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กแทนพ่อแม่ในเวลากลางวัน ช่วยเหลือแม่ที่มีบุตรต้องดูแลหลายคนหรือที่ออกไปทำงานนอกบ้าน เด็ก ๆ ที่มาอยู่ในโรงเรียนระดับก่อนศึกษาก็เป็นเด็กเล็กยังไม่ต้องการจากบ้าน ด้วยเหตุนี้โรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษาจึงควรจัดให้มีสภาพประหนึ่งบ้านและโรงเรียนรวมกัน เป็นสถานที่ที่เด็ก ๆ หลายคนอยู่ร่วมกันอย่างสุขสบายแบบบ้าน และเป็นที่ยอมรับของเด็กที่มาจากครอบครัวต่าง ๆ ให้อยู่กันเป็นระเบียบแบบโรงเรียน ทำงานและเล่นกันได้อย่างสนุกสนาน (บุญชู สนั่นเสียง, 2528)

โรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษาที่ดีจะทำให้เด็ก ๆ เติบโตด้วยชีวิตชีวาและกระฉับกระเฉง ทำให้เด็กอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น ลงมือทำสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น เด็กจะมีความสุขและเก็บรับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตได้มากกว่า และรู้จักเปิดตัวให้กับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (ปิยะลักษณ์ สิมะแสงยาภรณ์, 2536)

ประเสริฐ ต้นสกุล (2540) เห็นว่าโรงเรียนก่อนประถมศึกษาที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

- 1) บรรยากาศสดชื่นแจ่มใสและประสบการณ์ทางการศึกษาที่จัดให้เด็กนั้นเข้าใจเด็ก
 - 2) เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนผ่านการอบรมมาดี และมีอยู่ประจำ
 - 3) การบริหารชั้นอนุบาลเป็นระบบ มีหลักการและเหตุผลในการเลือกกิจกรรมให้เด็กทำ
 - 4) มีบรรยากาศแห่งความรักและความอบอุ่น
 - 5) บรรยากาศในโรงเรียนช่วยทำให้เด็กรู้สึกสะดวกสบายและมีความสุข โรงเรียนควรมีสภาพเป็นบ้านแห่งที่สองของเด็ก
 - 6) ครูกับเด็กเข้ากันได้ดี หากว่าเด็กต้องทำตามที่ครูสั่งเสมอ บรรยากาศที่ครอบงำด้วยความกลัวนี้ จะทำให้เด็กรู้สึกไม่มีความสุข และเกิดความรู้สึกต่อต้านการศึกษาไปตลอดชีวิต
- การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนระดับก่อนศึกษานั้น เป็นการจัดการประสบการณ์เพื่อเตรียมเด็กให้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการจัดการจัดการเรียนการสอนนั้นครอบคลุมถึงนโยบายการจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดและพัฒนาบุคลากร หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน การเรียนการสอน การเรียนรู้ของเด็ก การวัดและประเมินพัฒนาการ และการนิเทศการสอน

นโยบายการจัดการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กในวัยนี้เป็นระยะที่กำลังพัฒนาทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การพัฒนาเหล่านี้ช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต การพัฒนาจะได้ผลคุ้มค่าและได้ผลดีต้องเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย ดังนั้นความหวังของชาติจึงอยู่ที่ประชากรในวัยนี้ รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับนี้ จึงได้กำหนดเป็นแนวนโยบายขึ้น ซึ่งทุกหน่วยงานที่จัดต่างก็ยึดหลักในการวางนโยบายให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ซึ่งได้แก่ นโยบายการพัฒนาเด็กตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (บุญเยี่ยม จิตรดอน, 2529)

นโยบายการจัดการเรียนการสอน หมายถึง หลักและวิธีการปฏิบัติที่ถือเป็นแนวทางในการดำเนินการในการจัดประสบการณ์ สภาพการณ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ ทักษะคติ มีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และสามารถนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ (พัฒนา พวงมาลี, 2542)

กมล รอดคล้าย (2537) กล่าวไว้ว่านโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาระดับนี้มาก กล่าวคือ จากหลักการของคณะกรรมการวางแผนปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2518 ซึ่งได้กำหนดความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไว้ว่า จะต้องมีการประสานสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามารับผิดชอบในรูปของการระดมสรรพกำลัง โดยการปฏิรูปการศึกษาจะต้องเริ่มต้นเห็นความสำคัญของเด็กวัยนี้ และให้การอบรมเพื่อวางรากฐานก่อนที่จะไปถึงการจัดการศึกษาภาคบังคับ การระดมสรรพกำลังจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ทำงานประสานสัมพันธ์กัน จนสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยนี้อย่างทั่วถึงทุกท้องถิ่น และในการจัดการศึกษาจะต้องให้ประสานงานกันทั้งทางด้านอนามัย สาธารณสุข ด้านการพัฒนาชุมชน โภชนาการ งานอาสาสมัครและงานด้านการศึกษา โดยชุมชนหรือท้องถิ่น มีหน้าที่จัดการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยให้บุคลากรและทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งนี้โดยรัฐจะเป็นผู้ส่งเสริมและช่วยเหลือเป็นบางส่วน ซึ่งจากหลักการนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับต่าง ๆ จึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินการไว้อย่างสอดคล้องกัน และมีการพัฒนาจุดมุ่งหมาย

หลักสูตร และแนวทางในการจัดการศึกษามาเป็นลำดับ โดยการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาชั้นเป็นการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาความพร้อมของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม เพื่อรับการศึกษาระดับต่อไป

นโยบายการจัดการเรียนการสอน เป็นส่วนที่สำคัญในการจัดการศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาควรให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย และแนวทางปฏิบัติของสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้สถานศึกษาควรแจ้งผลของการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญให้ผู้ปกครองได้รับทราบ พร้อมอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจนั้น ๆ ด้วย เพื่อป้องกันปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น (อรุณี หรดาล, 2537)

การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อเด็กเป็นอันมาก สิ่งแวดล้อมในที่นี้อาจเป็นได้ทั้งคน สถานที่ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้เพราะเด็กจะต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา ถ้าหากสภาพแวดล้อมดี เด็กก็จะอยู่อย่างเป็นสุข (ราศี ทองสวัสดิ์, 2528)

การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษาชั้นมีความสำคัญต่อเด็ก ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติของเด็กวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลองและต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ดังนั้นการจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็ก จึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็กมาก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องจัดที่เล่นและที่ทำกิจกรรมสำหรับเด็กทั้งในและนอกห้องเรียน (กรมวิชาการ, 2540)

การจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2540)

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น ฯลฯ
5. ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น
6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่น และมุมประสบการณ์ต่าง ๆ

จรรยา สุวรรณทัต (2533) กล่าวว่า ทำเลที่ตั้งและสภาพแวดล้อมเป็นเกณฑ์หรือเป็นหลักสำคัญประการแรกในการเลือกโรงเรียนอนุบาล ทำเลที่ตั้งและสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาร่างกาย และจิตใจของเด็กที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมนั้น ๆ ถ้าจะเลือกโรงเรียนอนุบาล

ต้องดูทำเลที่ตั้งว่ามีความปลอดภัย มีรั้วรอบขอบชิด มีความถูกต้องตามสัญลักษณ์และมีบริเวณเพียงพอหรือไม่

การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา เพราะเด็กในวัยนี้เรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นครูจึงต้องมีความรู้ในการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ การจัดอาคารสถานที่ การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดอาคารสถานที่

อาคารสถานที่ นับเป็นสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้น ในการเลือกทำเลที่ตั้งของโรงเรียน การจัดห้องเรียน รวมทั้งการปลูกต้นไม้ในห้องเรียนและการเลือกวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ นับเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาให้เหมาะสม เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความสามารถมากขึ้น โดยที่ควรจะต้องจัดมุมสำหรับทำกิจกรรมกลุ่ม และมุมสำหรับกิจกรรมที่เด็กต้องการความสงบและความเป็นส่วนตัวของตัวเองไว้ให้เด็ก ห้องควรมีเนื้อที่กว้างพอที่เด็กจะสามารถเล่นได้อย่างสบายและพอเพียงสำหรับจำนวนเด็กในห้อง (เยาวพา เดชะคุปต์, 2541)

เบญจา แสงมลิ (2528) กล่าวว่า โรงเรียนอนุบาลอาจแบ่งขนาดตามจำนวนเด็กได้ดังนี้ คือ

1. โรงเรียนอนุบาลขนาดเล็กเด็กประมาณ 80 คน
2. โรงเรียนอนุบาลขนาดกลางเด็กประมาณ 100 คน
3. โรงเรียนอนุบาลขนาดใหญ่เด็กประมาณ 120 คน

สถานที่ตั้งควรอยู่ใกล้ชุมชน ไปมาสะดวก อากาศดี บริเวณโรงเรียนควรมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 150 ตารางวา สำหรับโรงเรียนอนุบาลขนาดเล็ก และเพิ่มเนื้อที่ตามจำนวนนักเรียน พื้นที่เรียบเป็นสนาม มีรั้วไม้ใหญ่ ถ้ามีบ่อน้ำหรือสระน้ำอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนจะต้องทำรั้วล้อมให้ปลอดภัยรอบโรงเรียนมีรั้ว ปลูกไม้ดอก ไม้ใบให้ร่มรื่น สวยงาม อาคารเรียน โรงเรียนอนุบาลควรสร้างเป็นอาคารชั้นเดียว ถ้าใช้อาคารสองชั้น ควรให้ชั้นบนได้สูงประมาณ 15 ซม. อาคารควรมีระเบียงกว้าง และมีรั้วระเบียงที่แข็งแรง ควรเป็นแบบโปร่ง เยาวพา เดชะคุปต์ (2541) กล่าวว่า อาคารเรียนจะออกแบบในลักษณะใดก็ได้ อาจจะเป็นบ้าน หรือเป็นอาคารเรียนทั่วไปก็ได้ โดยทั้งนี้จะต้องได้รับอนุมัติแบบแปลนจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ทางราชการรับรองเป็นผู้ออกแบบ อาคารทุกอาคารต้องมีทางออกฉุกเฉินไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันเหตุฉุกเฉิน ตัวอาคารควรตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีทิศทางลมพัดผ่านและมีแสงสว่างพอเหมาะ ตัวอาคารควรทำสีอ่อนที่สว่างทั้งภายในและภายนอก ควรประกอบไปด้วยห้องต่าง ๆ เช่น ห้องครูใหญ่ ห้องธุรการ ห้องพัสดุ ห้องประชุม ห้อง

พยาบาล ห้องเรียน ห้องนอน ห้องอาหาร ห้องวัสดุ ห้องครัว ห้องน้ำ ห้องส้วม ซึ่งแต่ละห้องควรจัดให้อยู่ในที่ที่เหมาะสมและสะดวกในการติดต่อ

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ โรงเรียน รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่น พร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณโรงเรียนและบริเวณรอบนอกโรงเรียน ดูแลรักษาความสะอาด ต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบ ๆ บริเวณโรงเรียน จัดที่ติดข้าวประชาสัมพันธ์ผู้ปกครอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก (กรมวิชาการ, 2540)

ที่เล่นนอกห้องเรียน (Outdoor Play Space) ที่เล่นกลางแจ้งจะต้องจัดและมีอุปกรณ์ในการเล่นอย่างเพียงพอ เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ที่สมบูรณ์ให้แก่เด็ก แต่โดยทั่วไปแล้วโรงเรียนแต่ละแห่งควรมีอุปกรณ์ในการเล่นทั้งในและนอกห้องเรียน

พื้นที่สำหรับเล่นกลางแจ้งสำหรับเด็กหนึ่งคน ประมาณ 75 – 100 ตารางฟุต อาจใช้บริเวณส่วนใดส่วนหนึ่งของโรงเรียน ที่ครูสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง อาจเป็นสนามหญ้าหรือบริเวณที่ปรับผิวให้เรียบ รักษาความสะอาดได้ง่ายและปลอดภัยสำหรับเด็ก แต่ที่สำคัญ คือ ไม่ควรเป็นพื้นที่แข็งขรุขระ เพราะเด็กอาจจะได้รับอันตรายจากการหกล้ม มีร่มเงาพอเหมาะกับบริเวณที่เด็กจะได้รับแสงแดด บริเวณโรงเรียนควรมีต้นไม้ให้ร่มเงา อาจมีสนามหญ้าอยู่ใกล้ ๆ กับห้องเล่น มีประตูเปิดติดต่อกันได้

ที่เล่นกลางแจ้งอาจจัดให้เด็กได้มีกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น ปีนป่าย ของเล่นประเภทที่มีล้อ, ที่สำหรับเพาะปลูก, เล่นน้ำ, กรงสัตว์เลี้ยง, การเล่นรดน้ำต้นไม้ เมื่อเด็กเล่นแล้ว ควรฝึกให้เด็กรู้จักรักษาความสะอาด ตูเก็บอุปกรณ์ในการเล่นกลางแจ้งต้องวางไว้ใกล้ ๆ กับที่เล่นที่เด็กจะสามารถนำออกมาได้สะดวก ห้องเล่นควรสร้างเพดานให้สูง มีการป้องกันอุบัติเหตุขณะที่เด็กเล่น และที่เล่นควรมีหลังคาสำหรับบังแดด ลม ฝน แต่ก็ควรมีที่โล่งเพื่อให้เด็กได้รับแสงแดดอย่างพอเพียง ที่เล่นกลางแจ้งควรมีรั้วรอบขอบชิดและสูงพอที่เด็กจะปีนออกไปไม่ได้ ประตูของโรงเรียนควรปิดเพื่อความปลอดภัยของเด็กและมีเนื้อที่สำหรับให้เด็กเล่นตามลำพัง อาจปลูกต้นไม้ไว้ตามรั้วเพื่อป้องกันลม อาจจัดเตรียมเครื่องเล่นสนามและกระบะทรายสำหรับให้เด็กได้ขุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526)

นิคม ทาแดง และกมลวรรณ ลิ้มปิ่นาทร (2528) ได้กล่าวถึงการจัดสนามเด็กเล่นว่า ควรมีความกว้างของพื้นที่ ซึ่งพอเพียงสำหรับให้เด็กมีที่เล่นกลางแจ้ง พื้นที่บริเวณนี้ควรได้รับแสงแดด และมีลมพัดผ่าน ควรจัดให้มีบริเวณที่มีร่มเงา มีการระบายน้ำที่ดีและมีรั้วรอบ เครื่องเล่นสนามในสนามเด็กเล่นควรมีความปลอดภัย แข็งแรงทนทานและมีขนาดที่เหมาะสมกับเด็ก เครื่องเล่นสนามที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1) พัฒนาความแข็งแรง ความไว้วางใจ และความกระฉับกระเฉง การประสานงาน ตลอดจน การทรงตัวและความกล้า

2) กระตุ้นให้เด็กเรียนรู้การเข้าสังคม การแบ่งปันและเล่นร่วมกับเพื่อน ๆ และเพื่อแข่งขัน ในการเล่นแบบยุติธรรมและมีน้ำใจ

3) สนับสนุนให้เด็กแต่ละคนสร้างสรรค์และมีประสบการณ์ในการเล่น ซึ่งมีจะความหมาย ต่อเด็กมาก

4) ทำให้เด็กได้สนุกสนาน เพลิดเพลินอย่างเต็มที่และสร้างความพึงพอใจให้เด็ก

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน

การจัดห้องเรียนของเด็กเล็กนั้น ครูควรจะได้พิจารณาดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1) สี เด็ก ๆ ชอบสิ่งที่มีสี ฉะนั้นควรทาสีห้องของเด็กให้เป็นสีอ่อน ๆ เย็นตา เช่น สีฟ้า สีเขียว สีชมพู สีเหลือง เป็นต้น เครื่องเล่นของเด็กต้องมีสีสันสวยงาม ฉะนั้นห้องของเด็กจึงต้องจัด ตกแต่งสีต่าง ๆ ภายในห้องให้ดูกลมกลืนกัน

2) แสง ห้องเด็กต้องมีแสงสว่างพอเพียง มีหน้าต่างหลายบานและไม่ควรสูงจากพื้นเกิน 70 เซนติเมตร เพื่อที่เด็กจะได้มองภาพจากหน้าต่างได้ อาจติดไฟฟ้าไว้ด้วย เพื่อช่วยให้แสงสว่าง ในเวลาฝนตกต้องปิดหน้าต่าง

3) อากาศ เด็กควรได้รับอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากกลิ่นเหม็นและห้องเด็กต้องมีประตู หน้าต่างและที่ระบายอากาศ เพื่อจะได้มีอากาศพอเพียง

4) ความสะอาด ชั้นเด็กและบริเวณใกล้เคียงจะต้องดูแลให้สะอาดพื้นห้องสะอาด เพราะ เด็กชอบนั่งเล่นและนอนกึ่งไปกับพื้น ควรจะมีถังผงเล็ก ๆ ไว้ที่มุมใดมุมหนึ่งของห้องเรียน เพื่อให้ เด็กรู้จักทิ้งกระดาษ หรือผงให้เป็นที่

5) ความเรียบร้อย ห้องเด็กย่อมมีสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนครุภัณฑ์ เครื่องเล่นอุปกรณ์ การเรียนการสอนมากมาย ครูจำเป็นจะต้องจัดวางสิ่งเหล่านี้ให้เรียบร้อย และเมื่อใช้แล้วต้องเก็บ ไว้ที่เดิมด้วย

6) ความปลอดภัย สิ่งของเครื่องใช้ในห้องเด็กนั้นจะต้องระวังไม่ให้มีสิ่งของซึ่งอาจจะเป็น อันตรายแก่เด็กได้

7) ความสะอาด ห้องที่เด็กอยู่นั้นจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กใช้อยู่เสมออย่างครบครัน เพราะ ครูคนเดียวดูแลเด็กหลายคนจะต้องควบคุมให้ดี ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรปล่อยให้เด็กออกจากห้อง

8) ความสุขสบาย สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องเล่น ตลอดจนโต๊ะ เก้าอี้ เติง จะต้องมีความเหมาะสมกับตัวเด็ก

9) ความสนุก ในห้องเด็กมีเครื่องเล่นต่าง ๆ ตลอดจนภาพ หนังสือภาพ สิ่งของ ของ จำลอง เพื่อให้เด็กได้เรียนจากของจริงและจำลอง ทั้งควรจัดกิจกรรมที่สนุกสนานให้แก่เด็ก

10) การส่งเสริมประสบการณ์ ห้องเด็กนั้นควรจัดเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของเด็กด้วย ห้องที่เด็กใช้เรียน เล่น ทำงานและพักผ่อน ควรจะเป็นห้องที่กว้างขวางพอควร โຕ้ะ เก้าอี้ของเด็กตั้งเป็นหมู่อยู่ส่วนหนึ่งของห้อง เนื้อที่ส่วนที่เหลือใช้สำหรับเล่น พักผ่อน และกิจกรรมอย่างอื่น ฝาด้านหนึ่งมีกระดานดำยาวตลอดฝาด ควรจัดให้มีมุมตุ๊กตาและเครื่องเล่น มุมธรรมชาติศึกษา มุมศิลปะ ฯลฯ ตามฝาดมีภาพที่เหมาะสมกับเด็ก นอกจากนั้นควรมีแจกันดอกไม้ ตุ้หรือชั้นที่เก็บของ โຕ้ะเล็กสำหรับวางเหยือกน้ำและถ้วย กระจกเงา ฯลฯ (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น, 2533)

หลักสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนาเด็กความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของตัวเองของเด็ก ให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ และมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบ กิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540)

- 1) พื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อเด็กและครู
 - 1.1) ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่อง หรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล
 - 1.2) ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่อง หรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล
 - 1.3) ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก
 - 1.4) ที่เก็บเครื่องใช้ของครู เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวครู ฯลฯ
 - 1.5) ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ
- 2) พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเองและทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น
- 3) พื้นที่จัดมุมประสบการณ์หรือมุมเล่น สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน ที่สำคัญจะต้องมีของเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ครูควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
 - 3.1) ในห้องเรียนควรมีมุมประสบการณ์อย่างน้อย 3 - 5 มุม
 - 3.2) ควรได้มีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นตามมุมบ้าง ตามความสนใจของเด็ก
 - 3.3) ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้ว ปรากฏอยู่ในมุมประสบการณ์
 - 3.4) ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมประสบการณ์ ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น
 - 3.5) ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นเสร็จแล้ว ต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

โดยสรุป การจัดสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านการจัดอาคารสถานที่ การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ในโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเด็ก เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย หากผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดได้ถูกต้องตามหลักการย่อมทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี ผู้ปกครองก็มีส่วนทำให้การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนและครูต้องชักจูงให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

การจัดและพัฒนาบุคลากร

การจัดและพัฒนาบุคลากร เป็นงานที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ทำให้การจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาบรรลุเป้าหมาย ซึ่งการจัดครูเข้าสอน ควรดำเนินการดังนี้ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2541)

- 1) สำรวจความพร้อมของบุคลากร
- 2) กำหนดคุณสมบัติสำหรับครูผู้สอนรายวิชา
- 3) จัดตามความถนัดของครู คือ
 - 3.1) จัดตามวิชาเอกที่เรียนมา
 - 3.2) จัดตามวิชาโทที่เรียนมา
 - 3.3) จัดตามรายวิชาที่ครูสนใจ
 - 3.4) จัดตามรายวิชาที่ครูมีประสบการณ์
- 4) การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ได้แก่
 - 4.1) จัดครูคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชา
 - 4.2) จัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอน ช่วยฝ่ายปฏิบัติการ
 - 4.3) จัดคาบเรียนและสอนชั้นเรียนให้ตรงกัน
- 5) หาวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน
- 6) การจัดครูสอนแทน เมื่อครูไม่มาสอน

หลังจากที่จัดบุคลากรแล้ว โรงเรียนต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังนี้

ภิญโญ สาร (2519) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา คือ การดำเนินการช่วยครูให้ทำงานถูกต้อง และมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อความก้าวหน้าในวิชาการ เพื่อสร้างเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

วิจิตร ศรีธำรง (2523) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากร พอสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินงานตามกระบวนการ เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพในด้านความรู้ ความชำนาญและทัศนคติในการทำงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ในขอบเขตการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพของการทำงาน

ธงชัย สันติวงศ์ (2535) ได้กล่าวถึงการอบรมและพัฒนาว่า เป็นขั้นตอนสำคัญที่ต้องมีอยู่ตลอดเวลา ทุกขณะที่มีทรัพยากรมนุษย์ทำงานอยู่ หรือเรียกว่า การอบรมและการพัฒนา หมายถึง กิจกรรม หรืองานทางการบริหารบุคคลที่จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งที่จะเสริมความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความชำนาญให้มีขึ้น เป็นการช่วยให้พนักงานมีความเติบโตก้าวหน้าทันโลกทันเหตุการณ์

สวอนสเบิร์ก (Swansberg, 1968) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลากรในรูปแบบของการศึกษาขณะปฏิบัติงานว่า เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคลากรได้ปรับปรุงสมรรถภาพของตนเองในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งได้แก่การศึกษาที่ได้รับขณะปฏิบัติงาน

มัลลาลลี และ ดัฟฟี (Mullally and Duffy, 1978) กล่าวว่า การพัฒนาครู - อาจารย์นั้น เป็นกระบวนการพัฒนาความก้าวหน้าในด้านวิชาชีพของครูและการปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาครูจะช่วยให้ครูได้พัฒนาความสามารถในการเป็นครู ซึ่งจะเป็นผลต่อการปรับปรุงการเรียนการสอน

แคสแตเตอร์ (Castetter, 1992) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลากรว่า หมายถึง การจัดและเตรียมการต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้น เพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากรตั้งแต่เริ่มต้นจ้างบุคลากรไว้ จนกระทั่งปลดเกษียณ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ประสบการณ์ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแก่บุคลากรทางการศึกษา ให้มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร

อุทัย หิรัญโต (2531) กล่าวถึงการสรรหาและเลือกสรรคนว่า แม้จะได้คนที่มีความรู้ความสามารถสูงแล้วก็ตาม แต่ก็หายติลงแค่นั้นไม่ เพราะความเจริญทางวิชาการและเทคโนโลยีมีอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มเติมอยู่เสมอ

พนัส หันนาคินทร์ (2529) กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาชีพครูจะต้องตามให้ทันต่อเหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลงหรือการค้นพบใหม่ ๆ ในวิชาการและ อาชีพครู อาชีพครูนี้หยุดอยู่หนึ่งไม่ได้ เพราะความรู้และวิธีการต่าง ๆ นั้นเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะให้การศึกษาแก่นักเรียนได้ผลเต็มที่และทันต่อความเจริญของโลก ครูเองนั้นก็ต้องติดตาม ความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้อยู่เสมอ จะหยุดนิ่งไม่ได้ เพื่อจะได้นำความรู้ใหม่ ๆ มาสอนนักเรียนให้ ทันสมัยอยู่เสมอ

แคสเต็ตเตอร์ (Castetter, 1992) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับการบริหารงานบุคคลที่ดี เพราะการพัฒนาบุคลากรจะช่วยแก้ไขสิ่งต่อไปนี้

1) แก้ไขข้อบกพร่องของครูผู้สอนที่ได้รับการฝึกฝนมาไม่ดี ช่วยเหลือผู้ไม่มีประสบการณ์ เพื่อพัฒนาทางการศึกษาควบคู่ไปกับด้านสังคม เพื่อกระตุ้นความเจริญทางด้านวิชาชีพ

2) นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว สิ่งที่ทำให้ต้องมีการพัฒนาบุคลากร คือ การมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาบุคลากร เช่น การสอนภาคฤดูร้อน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาทางไปรษณีย์ และการประชุมต่าง ๆ

3) การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ความรู้ได้ ขยายไปอย่างรวดเร็ว

จากแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการที่กล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนา บุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ตลอดจนทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีความจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษา เนื่องจากนโยบายทางด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น จึงมี ความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ และมีความก้าวหน้าทันต่อ การเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมพัฒนาบุคลากร

การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และสร้างทัศนคติที่ดี เพื่อให้ การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ การเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียน สามารถที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (ราศี ทองสวัสดิ์, 2528)

1) จัดประชุมนิเทศ สำหรับบุคลากรใหม่เพื่อให้รู้จักกับสถานศึกษา บุคลากร หลักสูตรและ จุดมุ่งหมายในการดำเนินงานของสถานศึกษา

2) จัดประชุมปฏิบัติการก่อนเปิดเรียน เพื่อให้บุคลากรเตรียมงาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์

3) จัดประชุมปฏิบัติการปลายปี เมื่อจัดการเรียนการสอนมาตลอดปีแล้วและก่อนที่จะมีการเปิดภาคเรียนใหม่ ควรจัดประชุมบุคลากรเพื่อประเมินผลงานและวางแนวทางที่จะดำเนินการต่อไปในปีการศึกษาใหม่ และเป็นการเตรียมการสำหรับการประชุมปฏิบัติการก่อนเปิดภาคเรียน

4) จัดประชุมบุคลากรระหว่างปี ผู้บริหารควรประชุมบุคลากรอยู่ตลอดเวลา โดยจัดอย่างน้อยเดือนละครั้ง ทั้งนี้เพื่อแจ้งข่าวคราวใหม่ ๆ และเพื่อให้บุคลากรได้ทราบข่าวคราวซึ่งกันและกัน ถ้ามีปัญหา ก็จะช่วยแก้ไขร่วมกัน ในบางโอกาสผู้บริหารก็จะนำความรู้ใหม่ ๆ มาแจ้งแก่บุคลากรในที่ประชุม หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ใหม่

5) จัดกิจกรรมที่เพิ่มพูนความรู้และทักษะในวิชาชีพให้แก่บุคลากร ซึ่งอาจทำได้ดังต่อไปนี้

5.1) ส่งเสริมให้ศึกษาต่อ โดยที่ไม่ทำให้สถานศึกษาขาดอัตรากำลังในการสอน

5.2) จัดนำบุคลากรไปเยี่ยมสถานศึกษาอื่น เพื่อสังเกตการสอน การจัดห้องเรียน การผลิตสื่อการสอนและอื่น ๆ จากนั้นเมื่อกลับจากการเยี่ยมสถานศึกษาอื่น ก็จะมีการประชุมเพื่ออภิปรายกับสิ่งที่ได้พบเห็นและโครงการที่บุคลากรจะจัดทำต่อไปอันเป็นผลจากการเยี่ยมชมสถานศึกษา

5.3) ส่งเสริมให้บุคลากรที่มีความสามารถช่วยเป็นวิทยากรแก่สถานศึกษาอื่นและเป็นพี่เลี้ยงแก่บุคลากรใหม่ในสถานศึกษาของตนเอง

5.4) สนับสนุนการรวมกลุ่มของสถานศึกษาระดับเดียวกัน สถานศึกษาปฐมวัยที่อยู่ในเขตใกล้เคียงกัน อาจรวมกลุ่มประชุม เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและนำวิทยาการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ การรวมกลุ่มจะทำให้สะดวกในการประชุมและเชิญวิทยากรภายนอกมาบรรยาย และสาธิต ทั้งยังทราบถึงความเชี่ยวชาญของบุคลากรในสถานศึกษาปฐมวัยที่อยู่ในกลุ่ม

นอกจากนี้ อรุณี หรดาล (2537) ได้กล่าวว่า กิจกรรมพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาปฐมวัยสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น พื้นฐานเดิมของบุคลากร จุดมุ่งหมายของการพัฒนา ความต้องการของสถานศึกษาปฐมวัย งบประมาณหรือการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน ฯลฯ กิจกรรมพัฒนาบุคลากรอาจจัดได้ 4 รูปแบบ คือ

1) การฝึกอบรม เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจหรือแนวความคิดเฉพาะเรื่อง ซึ่งสามารถทำได้ 3 วิธี คือ วิธีแรก สถานศึกษาปฐมวัยจัดเอง เพื่อพัฒนาครูปฐมวัยทั้งโรงเรียน วิธีที่สอง คือ กลุ่มโรงเรียนร่วมกันจัดขึ้นมา โดยการกำหนดหัวข้อเรื่องฝึกอบรมให้สนองต่อความต้องการและความสนใจของคณะครูปฐมวัยส่วนใหญ่ภายในกลุ่มเดียวกันและวิธีที่สาม คือ การเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ สิ่งสำคัญที่ผู้จัดการฝึกอบรมจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ วิทยากรที่เชิญมาให้ความรู้ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน และเป็นผู้ที่คณะครูเข้ารับการฝึกอบรมมีความเชื่อถือ ศรัทธา จึงจะทำให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้

2) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการให้ความรู้และแนวคิด ควบคู่ไปกับการให้บุคลากร ได้ลงมือปฏิบัติ การพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีนี้จะช่วยให้บุคลากรสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ปฏิบัติ ได้จริง เพราะได้ฝึกปฏิบัติขณะที่เข้าประชุม

3) การศึกษาดูงาน เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ศึกษาเทคนิคและวิธีปฏิบัติงาน ของบุคลากรในสถานศึกษาปฐมวัยอื่นที่มีผลงานดีเด่น และเป็นที่ยอมรับของบุคคลในวงวิชาการ การศึกษาดูงานนี้ส่วนมากจะให้คณะครูไปกันเป็นกลุ่ม

4) การศึกษาต่อ เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาบุคลากรที่จะช่วยให้บุคลากรได้รับความรู้ ความสามารถและแนวความคิดใหม่ ๆ รวมทั้งได้เพิ่มวุฒิการศึกษาด้วย

โดยสรุป การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่เสนอไว้ข้างต้นนั้น มีกิจกรรมอยู่หลากหลาย ซึ่ง ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร การจะเลือกใช้กิจกรรมใดก็ตาม ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความต้องการ ความจำเป็น และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลที่ได้รับจากการพัฒนาบุคลากร

หลังจากที่จัดการพัฒนาบุคลากรแล้ว ผลที่หน่วยงานจะได้รับจากการพัฒนาบุคลากร มีดังนี้ (สถาพร กวีชาธร, 2540)

- 1) ช่วยให้มีระบบวิธีการทำงานที่มีสมรรถภาพสูงขึ้น มีการติดต่อประสานงานดีขึ้น
- 2) เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ลดการสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน
- 3) ช่วยลดเวลาในการเรียนรู้งานให้น้อยลง
- 4) ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของผู้บังคับบัญชาให้น้อยลง
- 5) ช่วยกระตุ้นเตือนให้ผู้ปฏิบัติงานทำงาน เพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของตน

การพัฒนาบุคลากรไม่เพียงแต่จะทำให้คนมีความรู้ความสามารถและทักษะในการทำงาน ดีขึ้นเท่านั้น ยังส่งผลให้ได้ผลงานที่สูงขึ้น ซึ่งย่อมจะนำผลสำเร็จมาสู่หน่วยงานด้วย

การจัดบุคลากรเข้าสอนประจำชั้นเรียน โดยเฉพาะระดับชั้นก่อนประถมศึกษา นั้น ผู้บริหาร โรงเรียนควรสำรวจหรือศึกษาคุณสมบัติของบุคลากร ในด้านวุฒิการศึกษา ความรู้ ความสามารถ ความถนัด บุคลิกภาพ อุปนิสัย และการดูแลเอาใจใส่เด็กให้มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ จากนั้นจึง ดำเนินการพัฒนาบุคลากรให้เข้าใจถึงหลักและวิธีการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ทั้งทางด้านหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การสอน และการวัดและประเมินพัฒนาการของเด็ก โดยจัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาหรือศึกษาดูงานนอกสถานที่ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ

ในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา และมีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์

หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้เด็กได้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมวลประสบการณ์นั้น เชื้อต่อการให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ บุคคล และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่มีการวางแผนไว้ (हररररर नीलवरीरर, 2535)

หลักสูตร หมายถึง แผนหรือแนวของประสบการณ์ที่จะจัดให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการ (รารरी รรररवलरी, 2532)

Passe (1999) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถค้นพบได้ในแต่ละวิชา ที่ครูได้ทำการเปิดสอนในโรงเรียนหรือวิทยาลัย

Spodek (1985) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่จัดเตรียมไว้สำหรับให้เด็กได้เรียนรู้ ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะที่มีรูปแบบหรือไม่มีรูปแบบเป็นทางการก็ได้

Hass (1983) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง การจัดวางแผน การศึกษาและการจัดประสบการณ์ที่มีอยู่ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียนภายใต้การดำเนินการของโรงเรียน

Miller and Seller (1985) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นการวางแผนสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการเรียน อาจอยู่ในรูปที่มองเห็นชัดเจน คือ ตัวเอกสารหลักสูตร หรืออยู่ในรูปที่มองไม่เห็น ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ของบุคลากรและสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา

Good (1973) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

- 1) เป็นกลุ่มวิชาที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนตามความต้องการจนสำเร็จการศึกษา
- 2) โครงการทั่วไปของเนื้อหาวิชาทั้งหมดที่โรงเรียนได้จัดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาจนสำเร็จหรือสามารถออกไปประกอบอาชีพได้
- 3) กลุ่มวิชาและประสบการณ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษา

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง เนื้อหา กิจกรรม และประสบการณ์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน เป็นประสบการณ์ทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน ที่ตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจของนักเรียน และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสังคม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการโดยองค์รวม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรทำให้สามารถเห็นโครงสร้างของหลักสูตรทั้งระบบ และทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

Taba (1962) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

1) วัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร ต้องสอนเนื้อหาอะไร สอนแก่ใครและสอนทำไม

2) เนื้อหาวิชา หมายถึง สารของความรู้และประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ตามศาสตร์สาขานั้น ๆ เนื้อหาเป็นรายละเอียดที่นำมาถ่ายทอดให้กับผู้เรียน เพื่อให้มีคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3) วิธีสอนและการจัดดำเนินการ หมายถึง การแปลงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไปสู่การสอนเนื้อหาวิชาตามที่หลักสูตรกำหนดด้วยวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ มีความรู้ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติและคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนด

4) การประเมินผล เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและประเมินว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติและคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยใช้วัตถุประสงค์เป็นแนวทางในการประเมินผล

ธำรง บัวศรี (2532) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรควรประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 2) วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน
- 3) เนื้อหาและประสบการณ์
- 4) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
- 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
- 6) การประเมินผล

โดยสรุป หลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาและประสบการณ์ วิธีการสอน และการประเมินผลหลักสูตร

ความสำคัญและความจำเป็นของการมีหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะหลักสูตรชี้ให้เห็นถึงความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา การเสริมสร้างความรู้ ลักษณะนิสัย และเจตคติ ซึ่งเปรียบเสมือนแนวทางในการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อผู้เรียนและสังคม (ธำรง บัวศรี, 2532)

ราศี ทองสวัสดิ์ (2532) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญและมีความจำเป็นในการจัดการศึกษา เพราะถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นแกนแล้ว การจัดการศึกษาให้เด็กก็จะเป็นไปตามความพอใจ

ของคนบางกลุ่ม ดังเช่นที่เป็นปัญหาในปัจจุบันว่า โรงเรียนส่วนใหญ่นำเอาเนื้อหาในชั้นประถม มาสอนให้เด็กระดับก่อนประถมศึกษาเพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ผู้ปกครอง การทำเช่นนี้ไม่สามารถบอก ได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อเด็กหรือไม่ ซึ่งผลเสียอาจเกิดกับเด็กในระยะยาว ดังนั้นหลักสูตรที่ดี ย่อมจะเป็นแนวทางให้ครูจัดประสบการณ์ได้เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ และการมีหลักสูตรที่แน่นอน ย่อมจะช่วย ให้ง่ายต่อการที่จะควบคุมให้การศึกษามีมาตรฐานดียิ่งขึ้น

Saylor and Alexander (1974) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็น เสมือนแผนภูมิการเดินทางและตารางที่ยืดหยุ่นได้ในการดำเนินการศึกษา หลักสูตรจะถูกสร้างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา การบริหารโรงเรียนและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ทางด้านการศึกษา แต่ระดับชั้นรวมอยู่ด้วย

Jackman (2001) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1) หลักสูตร คือ การยึดเด็กเป็นศูนย์กลางหรือการเริ่มรับรู้ของเด็ก โดยการส่งเสริม พัฒนาการไปตามลำดับขั้นอายุและประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มใน ห้องเรียน

2) หลักสูตรเป็นการเตรียมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยวางแผนการจัดประสบการณ์ จากความรู้ความสามารถของเด็กเอง

3) หลักสูตรส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติผ่านประสบการณ์ การสำรวจ การควบคุมตัวเอง และเชื่อมั่นในความคิดของตัวเอง

4) หลักสูตรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กมีวัฒนธรรม และความหลากหลายของภาษา อย่างเหมาะสม

5) หลักสูตรก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยการแสดงออกอย่างเหมาะสม และ ส่งเสริมการทำกิจกรรมที่ตอบสนองความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับชั้น เพราะหลักสูตร เป็นตัวกำหนดทิศทางที่จัดให้ผู้เรียนเน้นหนักไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย

การวางแผนการใช้หลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งช่วยให้ครูพิจารณาเกี่ยวกับเด็กและการจัดประสบการณ์ การที่จะทำให้ หลักสูตรบรรลุเป้าหมายในระยะยาวได้นั้น ขึ้นอยู่กับการวางแผนการใช้หลักสูตร ซึ่งการวางแผน การใช้หลักสูตร มีความหมายรวมถึง กิจกรรม วิธีการเรียนการสอน และวัสดุที่ใช้ เนื่องจากเด็ก ระดับก่อนประถมศึกษาเรียนรู้จากทุกประสบการณ์ ดังนั้นหลักสูตรสำหรับเด็กระดับก่อนประถม

ศึกษาจึงรวมถึง เทคนิคการสร้างระเบียบวินัย กิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน และคุณลักษณะอื่น ๆ ของเด็กในแต่ละวันที่โรงเรียนด้วย (Decker and Decker, 1993)

Brewer (1995) เสนอว่า การวางแผนการใช้หลักสูตรมักจะชี้เฉพาะไปยังขอบเขตของการเรียนรู้ และการเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของเด็ก ซึ่งมีลักษณะเหมือนการออกแบบงานศิลปะ มีขั้นตอนดังนี้

- 1) กำหนดเป้าหมาย
- 2) วิเคราะห์สิ่งที่มีให้เลือก
- 3) เลือกเฟ้นโครงสร้างรูปแบบ
- 4) สร้างรูปแบบ
- 5) ประเมินรูปแบบ ซึ่งเป็นการวัดว่ามีคุณสมบัติถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้หรือไม่

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวถึงการวางแผนการใช้หลักสูตรไว้ว่า การทำงานทุกอย่างจะต้องมีการวางแผน อันเป็นการกำหนดเป้าหมายและทิศทาง ซึ่งจะทำให้การทำงานเป็นระบบ ผู้ปฏิบัติงานสามารถทราบเป้าหมายและทิศทางได้ นอกจากนี้ยังสามารถประเมินได้ว่างานนั้นสำเร็จตามที่วางแผนไว้หรือไม่ อันจะเป็นแนวทางที่จะทำให้หลักสูตรมีคุณภาพ และมีคุณค่า

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533) ได้กล่าวถึงการวางแผนการใช้หลักสูตรไว้ว่า ต้องคำนึงถึงสิ่งจำเป็น คือ การประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การเตรียมความพร้อมด้านวัสดุหลักสูตร อุปกรณ์ สื่อการสอน อาคารสถานที่ และงบประมาณ การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน จัดเตรียมโครงการ ประเมินผลและติดตามผลการใช้หลักสูตร ตลอดจนการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่น

โดยสรุป การวางแผนการใช้หลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญมาก ผู้บริหารโรงเรียนต้องวิเคราะห์หลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงจะช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการนำหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษามาใช้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็กระดับก่อนประถมศึกษานั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษาและทำความเข้าใจถึงหลักการ จุดมุ่งหมาย การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก เวลาเรียน แนวการจัดประสบการณ์ กิจกรรมประจำวัน การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน เนื้อหา และแนวคิดการประเมินพัฒนาการ และเตรียมทุกอย่างให้พร้อม เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรให้ตรงตามเป้าหมายมากที่สุด

การจัดบริการ และการใช้เอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตร

วราภรณ์ ศุนาลัย (2535) กล่าวถึงความหมายของเอกสารประกอบหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ได้แก่

แผนการสอน หนังสือคู่มือครู หนังสือแบบเรียน ที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นเพื่อการเรียนการสอน หนังสือแบบฝึกหัด และหนังสืออ้างอิง

เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่บอกแนวทางในการจัดการศึกษาและนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้แบ่งเอกสารประกอบหลักสูตรเป็น 2 ประเภท คือ

1) เอกสารประกอบหลักสูตรสำหรับครู เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นให้ครูผู้สอนได้ใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย แผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียน คู่มือประเมินผล ฯลฯ

2) เอกสารประกอบหลักสูตรสำหรับนักเรียน ได้แก่ หนังสือเรียน สมุดแบบฝึกหัด บัตรงาน ฯลฯ

นอกจากนี้ สุนน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ (2531) ได้กล่าวว่า เอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตรทุกประเภท มีดังนี้

1) หลักสูตรแม่บท ในหลักสูตรจะประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การเรียนการสอน เวลาเรียน การวัดผลและประเมินผล และการติดตามผล

2) คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นควบคู่กับหลักสูตรแม่บทเพื่อใช้ประกอบกัน และยังใช้เป็นเอกสารสำคัญในการชี้แจง ขยายความเพิ่มเติมแนวทางการปฏิบัติ สำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

3) แผนการสอน เป็นเอกสารที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่าง และแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอนเป็นข้อกำหนด และวิธีการที่สร้างขึ้นเพื่อให้ครูใช้สอน

4) คู่มือครู เป็นเอกสารที่มีจำนวนมาก ซึ่งสร้างขึ้นในลักษณะของหลักการ แนวคิด และวิธีการเดียวกันกับแผนการสอน เป็นหนังสือที่ครูจำเป็นต้องอ่านศึกษา ค้นคว้าและจัดทำขึ้นใหม่เช่นเดียวกัน

5) ระเบียบการวัดผล เป็นเอกสารที่ทำความเข้าใจและเสนอแนะแนวทางในการประเมินผลการเรียนการสอนให้หลาย ๆ ลักษณะ

จะเห็นได้ว่า เอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ นั้น มีความสำคัญต่อการนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนควรจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตรให้พร้อมและเพียงพอต่อบุคลากรของโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ใช้หลักสูตรในการศึกษาและทำความเข้าใจเอกสารต่าง ๆ ให้ชัดเจน และสิ่งที่จำเป็นและสำคัญที่ครูทุกคนต้องร่วมกันทำคือ การศึกษา การอ่าน การทำความเข้าใจให้ถ่องแท้กับเอกสารหลักสูตรทุกประเภท เพื่อเป็นตัวกลางในการนำหลักสูตรไปสู่ความสำเร็จ ตลอดจนนำไปใช้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงจะบรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนด (สุนน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ, 2531)

การนำหลักสูตรไปใช้

Beauchamp (1975) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน

Chandra (1977) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ คือ การทดลองใช้เนื้อหาวิชา วิธีการสอน เทคนิคในการประเมิน การใช้อุปกรณ์การสอน แบบเรียนและทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรนั้นก็ไม่มีคามหมายหรือหากหลักสูตรที่สร้างขึ้นจะดีเลิศเพียงใด และเหมาะสมมากเพียงใด แต่ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่มีประสิทธิภาพที่ดี ก็ยากที่หลักสูตรนั้น ๆ จะบรรลุตามเจตนารมย์ที่กำหนดได้เช่นกัน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรดังนี้

- 1) การเตรียมวางแผนเพื่อใช้หลักสูตรใหม่
- 2) การเตรียมการอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่
- 3) การจัดครูเข้าสอน
- 4) การจัดตารางสอน
- 5) การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน
- 6) การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร
- 7) การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 8) การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตร

โดยสรุป การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่และสอดคล้องกันไป เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดตามที่หลักสูตรกำหนด โดยครู ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง และสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้นั้น ผู้ใช้หลักสูตรต้องนำหลักสูตรไปใช้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่อง และสอดคล้องสัมพันธ์กัน ตลอดจนต้องศึกษาทำความเข้าใจในตัวหลักสูตรอย่างชัดเจน จึงจะทำให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

ในปี พ.ศ. 2540 กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นว่าการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ควรประกาศใช้เป็นหลักสูตร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและ

มีมาตรฐานเดียวกัน กรมวิชาการจึงได้จัดให้มีการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลที่ได้รับจากการสัมมนามาจัดทำหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กรมวิชาการ, 2540) โดยเน้นการพัฒนาความพร้อมของเด็กทุกด้าน ทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร จะเป็นเนื้อหาที่เปิดกว้างให้ครูผู้สอนนำมาจัดประสบการณ์ให้กับเด็กในหัวข้อที่เด็กสนใจและอยากรู้ เด็กจะได้ เป็นผู้คิด และลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนหรือครูจึงต้องให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองและชุมชนเกี่ยวกับการนำหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 มาใช้ในโรงเรียน ด้วยการประชาสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) แนะนำว่าโรงเรียนมีวิธีการ ประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีระหว่างบ้าน ชุมชน และโรงเรียน ดังนี้

- 1) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ บ้ายนิเทศ จดหมายข่าวหรือสื่อ สิ่งพิมพ์ อื่น ๆ ที่สามารถจัดทำได้ตามศักยภาพของโรงเรียน
- 2) สื่อกิจกรรม ได้แก่ จัดการประชุม ปฐมนิเทศก่อนเด็กมาโรงเรียน ประชุมผู้ปกครอง ทุกภาคเรียน เยี่ยมบ้านเด็ก จัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมห้องเรียน
- 3) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โทรศัพท์ โทรสาร หรือสื่ออื่น ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน
- 4) สื่อบุคคล ได้แก่ เด็กและบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งในและนอกโรงเรียนใช้หลักการสื่อสาร สองทาง และการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่ง ในการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งนี้เพราะการประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นวิธีการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทุกฝ่าย เพื่อให้ทราบจุดเน้น และวิธีปฏิบัติในการใช้หลักสูตร ถ้าทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน จะทำให้เกิดความร่วมมือในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรตามบทบาท หน้าที่ของตนเอง

โดยสรุป หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์นั้น หมายถึง เนื้อหา กิจกรรม และ ประสบการณ์ที่ได้กำหนดไว้ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เป็นประสบการณ์ทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน ที่สนองตอบต่อความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสังคม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมี พัฒนาการโดยองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาและประสบการณ์ วิธีการสอน และการประเมินผล หลักสูตรมีความสำคัญมาก ในการจัดการศึกษา เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ โดยการนำเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ ไป ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนควรจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตรให้พร้อม

และเพียงพอต่อบุคลากรของโรงเรียน ครูทุกคนต้องร่วมกันศึกษา และทำความเข้าใจกับเอกสารหลักสูตร และนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ตลอดจนประชาสัมพันธ์หลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทุกฝ่าย ซึ่งทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์หรือสภาพการณ์ที่ผู้เรียนได้ใช้ทั้งกายและสมองกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญหรือทักษะและทัศนคติ มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยบรรลุจุดมุ่งหมายที่ครูหรือนักเรียนตั้งไว้ และทำให้นักเรียนได้สนุกสนานรื่นเริง (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2531)

ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูควรคำนึงถึงสภาพของผู้เรียนและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยควรจัดในลักษณะของ “การเล่นปนเรียน” ซึ่งจะสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กในวัยนี้มากที่สุด และในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็ควรจัดในรูปของการเตรียมความพร้อมหรือการจัดกิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดจากการเล่น การกระทำ และการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวเอง การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กในวัยนี้ไม่ควรเน้นการอ่านออก เขียนได้เป็นสำคัญ แต่ควรให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน (เยาวพา เดชคุปต์, 2542)

ลักษณะการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ควรยึดหลักการ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540)

- 1) กิจกรรมที่จัดควรจัดควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ ควรจัดให้มีกิจกรรมหลายประเภทที่เหมาะสมกับวัย ตรงกับความสนใจ และความต้องการของเด็ก เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้เลือกตามความสนใจและความสามารถ
- 2) กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ และควรเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองตามความเหมาะสม
- 3) กิจกรรมที่จัดควรมีความสมดุล คือ ให้มีทั้งกิจกรรมภายในห้องเรียน และนอกห้องเรียน มีกิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหว และสงบ มีกิจกรรมที่เด็กริเริ่ม และครูริเริ่ม

4) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมควรเหมาะสมกับวัย มีการยืดหยุ่นได้ตามความต้องการ และความสนใจของเด็ก เช่น

วัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที

วัย 4 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที

วัย 5 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

5) กิจกรรมที่จัดควรเน้นให้มีสื่อของจริง ให้เด็กได้มีโอกาส สังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ และผู้ใหญ่

หลักการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กให้ได้ผลดีนั้น มีหลักการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

- 1) ควรมีการวางแผน โดยคำนึงถึงเนื้อหาหรือประสบการณ์ซึ่งจะจัดให้เด็กได้รับความรู้ อย่างเต็มที่ เหมาะสมกับความต้องการ ระยะเวลาสนใจและความสามารถของเด็ก
- 2) การจัดกิจกรรมครูต้องเข้าใจถึงพื้นฐานความต้องการ ความสนใจ ระยะเวลาสนใจ ความสามารถของเด็ก เพื่อประกอบการพิจารณาจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก
- 3) กิจกรรมภายในห้องเรียน ควรจะเตรียมและจัดตารางสอนให้เข้าลักษณะที่ยืดหยุ่นได้
- 4) กิจกรรมประจำวัน ควรจัดให้มีประสบการณ์การเรียนรู้ไว้หลาย ๆ อย่างและจัดให้สลับกัน
- 5) กิจกรรมต่าง ๆ ควรจัดให้มีกิจกรรมกลุ่มด้วย เพื่อให้ให้นักเรียนมีโอกาสช่วยเหลือกันและ ได้แสดงออกเป็นรายบุคคล โดยในการทำงานกลุ่ม ควรมีทั้งที่ครูจัดให้และที่เด็กเลือกเพื่อนร่วมงาน กันเอง
- 6) ในการจัดกิจกรรมแต่ละวัน ควรมีโอกาสให้ครูและนักเรียนเตรียมงานร่วมกัน
- 7) กิจกรรมประจำวัน นักเรียนควรจะได้มีโอกาสอย่างพอเพียงที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม สร้างสรรค์ต่าง ๆ เช่น ดนตรีและศิลปะ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีทัศนคติต่าง ๆ อันเหมาะสม มีความสนใจ ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น ตลอดจนมีความซาบซึ้งและมีรสนิยมที่ดี
- 8) กิจกรรมประจำวัน นักเรียนควรมีโอกาสสร้าง และใช้ศิลปะภาคปฏิบัติ ตามชนิด และระดับที่เหมาะสมกับวัย
- 9) กิจกรรมประจำวัน ควรให้เด็กได้เล่นกลางแจ้งและในร่ม ทั้งเล่นเครื่องเล่นและเกมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมความเจริญเติบโตของร่างกาย และความสามารถในการใช้มือ แขน และขา
- 10) กิจกรรมแต่ละวัน นักเรียนควรมีโอกาสได้ทำงาน พักผ่อน เล่น และหาความบันเทิงไปพร้อม ๆ กันด้วย
- 11) กิจกรรมแต่ละวัน ควรจัดโดยมุ่งให้นักเรียนรู้จักทำงานอย่างอิสระและเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่ม เล็ก และทั้งชั้นเพื่อฝึกฝนทักษะ

12) กิจกรรมประจำวัน ควรมีทั้งที่เด็กเลือกทำเอง และมีทั้งกิจกรรมที่ครูจัดให้ทำ

โดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาชั้นนั้น เป็นการวัดประสพการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กในรูปของกิจกรรม มิใช่การสอนเป็นรายวิชา ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ครูควรคำนึงถึงหลักในการจัดกิจกรรม ซึ่งจะส่งผลทำให้ครูประสพผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมตามวัย

สื่อการเรียนการสอน

สื่อ คือ ตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับ ในการเรียนการสอน สื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากครูสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เรียนนามธรรมเข้าใจยาก กลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง (กรมวิชาการ, 2540)

สื่อเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กโดยตรง เพราะเด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากประสบการณ์ตรง วัสดุอุปกรณ์และสื่อประเภทต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่สถานศึกษาต้องจัดไว้อย่างหลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน สื่อในที่นี้รวมถึงเกมต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์ภายในห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ภายนอกห้องเรียน และวัสดุอุปกรณ์ที่สร้างเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก (อารมณ์ สุวรรณपाल, 2537)

สื่อการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง สื่อทุกชนิดซึ่งจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา (กรมวิชาการ, 2540)

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อต่าง ๆ มีหลายชนิดซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สิ่งใดก็ตามที่เป็นเครื่องช่วยให้เด็กระดับก่อนประถมศึกษา มีพัฒนาการดังที่กล่าวแล้ว ก็นับได้ว่าเป็น "สื่อ" ได้แก่ (อรสา ภูมิภากร ปลูกเหตุ, 2527)

1) ครู ครูเป็นสื่อที่นับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในการเรียนรู้ และเป็นสื่อที่นำสื่ออื่นให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน หากปราศจากครู การเรียนการสอนก็จะมีผลแก่เด็กในวัยนี้แน่นอน

2) สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ สื่อชนิดนี้ครูหรือผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องจัดหาหรือทำขึ้น เพราะมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เพียงแต่ผู้ใช้ต้องเลือกให้ถูกต้องตามความมุ่งหมาย

3) สื่อที่ต้องจัดทำขึ้น สื่อชนิดนี้มีมากมายหลายชนิด สุดแต่ผู้ที่สนใจจะจัดซื้อ จัดหาหรือจัดทำขึ้น ได้แก่ ของจริง ของจำลอง ภาพถ่าย ภาพวาด บัตรคำ เกม กิจกรรม เครื่องฉายภาพนิ่ง เครื่องฉายภาพยนตร์ ภาพยนตร์ ฯลฯ

นอกจากนี้ สื่อการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา แบ่งตามลักษณะการใช้งานได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (ราศี ทองสวัสดิ์, 2528)

1) สื่อสำหรับเตรียมการสอนของครู สื่อประเภทนี้จัดทำมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ หลักสูตร วิธีสอน กิจกรรมตลอดจนความเข้าใจในตัวเด็ก สื่อประเภทนี้ ได้แก่ คู่มือครู หนังสือ เทป ภาพยนตร์ เป็นต้น

2) สื่อสำหรับประกอบบทเรียน ในการสอนเด็กเล็กนั้น การจะรื้อให้เด็กมีความสนใจในสิ่งที่ครูจะสอนนั้น การใช้สื่อเข้าช่วยก็จะทำให้บทเรียนมีชีวิตชีวาและน่าสนใจยิ่งขึ้น สื่อประเภทนี้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1) สื่อที่ได้มาโดยการจัดหา ได้แก่ สิ่งที่มีตามธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ไม้ เหล็ก ดิน หิน ททราย เป็นต้น

2.2) สื่อที่ได้มาโดยการประดิษฐ์ อาจเป็นหุ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตาผ้า ตุ๊กตาถุงพลาสติก หุ่นกระดาษ เกมการศึกษา เป็นต้น

3) สื่อสำหรับจัดสภาพแวดล้อมให้เด็ก ที่เล่นที่จัดให้กับเด็กปฐมวัยนั้นมีความสำคัญมาก หากจัดได้เหมาะสม ก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งที่ครูควรตระหนักเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนก็คือ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก รวมทั้งตัวเด็กเองนั้นเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ดีที่สุด เพราะไม่ต้องซื้อไม่ต้องหา ใช้สอนหรือให้เด็กเรียนรู้ได้ทันที

การเลือกและจัดหาสื่อการเรียนการสอน

ลักษณะของสื่อหรือเครื่องเล่นที่ดีนั้น เกษลดา มานะจติ (2529) มีความเห็นว่าจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) เหมาะกับวัยและโครงสร้างเฉพาะวัยของเด็ก
- 2) มั่นคง ทนทาน แข็งแรงไม่แตกสลายง่าย
- 3) ไม่มีส่วนของสารมีพิษเจือปน เช่น สี ความแหลม ต้องปลอดภัยต่อตัวเด็ก
- 4) ประกอบขึ้นง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ประหยัดเวลาในการทำและการเล่น
- 5) ใ้ใจ ส่งเสริมให้เด็กอยากรู้อยากเห็นอยู่เสมอ
- 6) ส่งเสริมประสบการณ์ชีวิต เพื่อช่วยการพัฒนาในเด็ก

- 7) เพิ่มประสิทธิภาพทางทักษะและความสามารถเฉพาะวัย
- 8) สร้างเสริมความสนใจและทัศนคติที่ดีแก่ผู้เรียน
- 9) ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมในหมู่เด็กด้วยกัน
- 10) เข้าใจและเล่นได้ไม่ยาก
- 11) ช่วยเพิ่มพูนความรู้หลายด้านในเวลาอันสั้น
- 12) ช่วยให้เด็กจดจำบทเรียนและประสบการณ์ได้นานขึ้น
- 13) มีข้อบกพร่องน้อยและยากแก่การบอบสลาย มีการสาธิต และทดลองก่อนการใช้เสมอ

การเลือกสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

มีประสิทธิภาพ มีวิธีการเลือกสื่อการเรียนการสอน ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540)

- 1) เลือกให้ตรงจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน
- 2) เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก
- 3) เลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอยู่หรือสถานภาพของโรงเรียน
- 4) มีวิธีการใช้ง่าย และนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม
- 5) มีความถูกต้องตามเนื้อหาและทันสมัย
- 6) มีคุณภาพดี เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม ไม่ใช้สีสะท้อนแสง
- 7) เลือกสื่อที่เด็กเข้าใจง่ายในเวลาสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน
- 8) เลือกสื่อที่สามารถสัมผัสได้
- 9) เลือกสื่อเพื่อใช้ฝึกและส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น และกล้าแสดงความคิดเห็น

ด้วยความมั่นใจ

การจัดหาสื่อการเรียนการสอน สามารถจัดหาได้หลายวิธี คือ (กรมวิชาการ, 2540)

- 1) จัดหาโดยการขอยืมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ศูนย์สื่อของโรงเรียนของรัฐบาล หรือศูนย์สื่อของโรงเรียนเอกชน ฯลฯ
- 2) จัดซื้อสื่อและเครื่องเล่น โดยวางแผนการจัดซื้อตามลำดับของความจำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ทางโรงเรียนสามารถจัดสรรให้ได้ และให้สอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์
- 3) ผลิตสื่อและเครื่องเล่นขึ้นใช้เอง โดยใช้วัสดุที่ปลอดภัยและหาได้ง่าย เป็นเศษวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น กระดาษแข็งจากลังกระดาษ รูปภาพจากแผ่นป้ายโฆษณา รูปภาพจากหนังสือ นิตยสารต่าง ๆ เป็นต้น

ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดซื้อ จัดหาสื่อการเรียนการสอน และของเล่น ให้เด็กได้ครบถ้วนทุกประการ ดังนั้นครูระดับก่อนประถมศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้

เพิ่มพูนทักษะการคิดค้น ประดิษฐ์ สะสมวัสดุสิ่งของต่าง ๆ ที่พอจะหาได้ในท้องถิ่น เช่น ขวด พลาสติก เศษผ้า ก่องกระดาษ ใบไม้ เมล็ดพืช เป็นต้น ซึ่งวัสดุต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถหาได้จาก เด็ก ๆ ในโรงเรียน เพื่อนครู เพื่อนบ้าน ผู้ปกครองเด็ก และโดยเฉพาะครูระดับก่อนประถมศึกษา ควรฝึกให้มีนิสัยรักการสะสม แล้วนำสิ่งเหล่านั้นมาผลิตเป็นสื่อหรือนำมา让孩子สร้างสรรค์คิด ประดิษฐ์ของเล่นด้วยตนเอง (เมธา ปรารงค์แสงวิไล, 2532)

การใช้สื่อการเรียนการสอน

การนำสื่อมาใช้ส่งเสริมพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ควรใช้สื่อที่เป็นของจริง สื่อธรรมชาติ ใช้สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก ใช้สื่อที่ปลอดภัยต่อเด็ก และใช้สื่อเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน (กรมวิชาการ, 2540) การนำสื่อการเรียนการสอนไม่ว่าประเภทใดไปใช้กับเด็ก ปฐมวัยให้ได้ประโยชน์สูงสุดขึ้นอยู่กับลักษณะ และชนิดของสื่อ ครูต้องรู้จักเลือกให้เหมาะสมกับ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่สำคัญที่สุด คือ ต้องให้เหมาะสม กับลักษณะ และความสามารถหรือพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กปฐมวัย ได้แก่ (บุญชู สนั่นเสียง, 2532)

- 1) พัฒนาการทางด้านร่างกาย กล้ามเนื้อของเด็กยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่ ดังนั้นการใช้สื่อการเรียนการสอนจึงต้องมีการเลือกให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของเด็ก เพื่อช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ หรืออวัยวะของเด็กให้สมบูรณ์แข็งแรงขึ้น
- 2) พัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจและสังคม เด็กวัยนี้ช่วงความสนใจสั้น ไม่รู้จักสะกด กลั้น เปลี่ยนแปลงง่าย สังคมยังแคบ ครูจึงควรหาสื่อประเภทภาพประกอบการเล่านิทานสอนใจ ที่จะทำให้อุบัติควบคุมความประพฤติขณะเกิดอารมณ์ และสื่อที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักอยู่ร่วมกัน
- 3) พัฒนาการทางด้านสติปัญญา เด็กวัยนี้มีจินตนาการสูง ความคิดหรือเหตุผลอยู่ในขั้น ที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม สื่อที่ใช้จึงควรเป็นรูปชัดเจน สามารถให้เด็กได้ใช้จินตนาการตาม ประสบการณ์หรือความคิดของเด็กให้มากที่สุด ส่งเสริมให้เด็กจินตนาการในสิ่งที่สังคมยอมรับ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือสังคม

หลังจากครูใช้สื่อการเรียนการสอนแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การเก็บรักษาและซ่อมแซมสื่อการเรียนการสอน ซึ่งมีวิธีดำเนินการ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540)

- 1) เก็บสื่อให้เป็นระเบียบ และเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะประเภทของสื่อ
- 2) ฝึกให้เด็กหยิบสื่อออกมาใช้ได้เอง และเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย
- 3) ฝึกให้เด็กรู้ความหมายของรูปภาพหรือสีที่เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดหมู่ และประเภทของสื่อ เพื่อเด็กจะได้เก็บเข้าที่ได้ถูกต้อง

4) ตรวจสอบสื่อหลังจากที่ใช้แล้วทุกครั้งว่าสื่อมีสภาพสมบูรณ์ และมีจำนวนครบถ้วนหรือไม่ ซ่อมแซมสื่อชำรุด และทำเต็มส่วนที่ขาดหายไปให้ครบชุด

โดยสรุป สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด และกระบวนการแก้ปัญหาของเด็ก ผู้บริหารโรงเรียนและครูเป็นบุคคลสำคัญในการจัดหา และใช้สื่อการเรียนการสอนในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับสื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้ โดยต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ครบทุกด้าน

การเรียนรู้ของเด็ก

เด็กมีความสามารถที่จะเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิด เริ่มแรกเด็กจะเรียนรู้สิ่งง่าย ๆ ที่ไม่ซับซ้อนก่อน การเรียนรู้ของเด็กเริ่มตั้งแต่สัมผัสตาดูโลกเฉยๆทีเดียว พร้อม ๆ กับความรู้สึกอยากรู้ อยากเห็น เด็กที่เกิดใหม่มีความรู้สึกไวต่อสิ่งแวดล้อมมาก จึงสามารถเก็บรับ และรวบรวมประสบการณ์ไว้ได้

ประสบการณ์ในวัยแรกเกิดจึงมีความสำคัญมากสำหรับการเรียนรู้ของเด็ก เราสามารถช่วยให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดได้ ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยแก่การเรียนรู้ของเด็ก ช่วยให้เด็กได้เห็นด้วยตา ได้ยินเสียงด้วยหู ได้กลิ่นด้วยจมูก ได้สัมผัส และได้ลิ้มรสชาติด้วยตัวเอง การบีบบังคับให้เด็กเรียนรู้มากเกินไป จนเกินสติปัญญาของเด็กจะรับไหว ไม่น่าจะได้ผลดีนัก (รักษิณา, 2540)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมหรือการแสดงออก เป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ ถ้าเด็กได้รับการสนใจ และมีความต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งนั้น ๆ เด็กจะเรียนรู้ได้มากขึ้นและดีขึ้น เด็กแต่ละคนเจริญเติบโตไม่เท่ากัน ถึงแม้จะมีอายุเท่ากัน ดังนั้นความสามารถในการเรียนรู้จึงไม่เท่ากัน บางคนเรียนรู้ได้เร็ว บางคนเรียนรู้ได้ช้า โดยธรรมชาติแล้วเด็กมีความอยากรู้อยากเห็น เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อได้ทำตามความสนใจ และความต้องการที่จะเรียน เด็กจะเรียนรู้ด้วยตนเอง เด็กจะเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วจากสิ่งที่มีตัวตนและของจริง องค์ประกอบของการเรียนรู้ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ความรู้ความเข้าใจจะขยายกว้างออกไป

โดยสรุป การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ เด็กทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิด โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้

ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง เด็กแต่ละคนจะมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน เด็กจะเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วจากสิ่งที่เด็กสนใจ จากสิ่งที่มีตัวตนและของจริง

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้

แม้ว่านักจิตวิทยาทั้งหลายจะมีความคิดเห็นขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตาม นักจิตวิทยาเหล่านี้มีความเห็นคล้ายกันว่า มีองค์ประกอบบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ ได้แก่ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2527)

- 1) เป้าหมาย เป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพราะว่าพฤติกรรมใด ๆ จะไม่เกิดขึ้นอย่างไม่มีเป้าหมาย การเกิดของพฤติกรรมนั้นจะต้องมุ่งสู่ความต้องการหรือเป้าหมายของบุคคลเป็นหลัก
- 2) วุฒิภาวะและความพร้อม เด็กจะสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ นั้นได้จะต้องมีความพร้อม ซึ่งการที่เด็กจะมีความพร้อมได้นั้น เด็กจะต้องมีวุฒิภาวะที่เจริญเต็มที่เสียก่อน ถ้าเราต้องการที่จะฝึกฝนเด็กในขณะที่เด็กยังมีวุฒิภาวะที่ยังไม่พร้อมก็สามารถทำได้ แต่อาจจะไม่ก่อให้เกิดผลดีนัก
- 3) การสำรวจ มนุษย์เราเมื่อมีปัญหาที่จะก่อให้เกิดความเครียดในอารมณ์ อันจะเป็นเหตุที่นำไปสู่การเกิดความคิดที่จะสำรวจและหาคำตอบของปัญหานั้น ซึ่งอาจจะทำโดยการสังเกตวิธีการแก้ปัญหาของตัวเองหรือการหาเหตุผลสนับสนุนก็ได้
- 4) การเสริมแรงและการหยุดยั้ง มนุษย์เรามักจะเรียนรู้ที่จะแสดงออกในสิ่งที่ตนจะได้รับผลที่พึงพอใจ และขณะเดียวกันพฤติกรรมใดที่มนุษย์เราแสดงออกแล้วได้รับผลกรรมที่ไม่พึงพอใจ พฤติกรรมนั้นจะมีแนวโน้มลดลงเช่นกัน
- 5) ความจำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะบอกให้ครูรู้ว่าเด็กนั้นเกิดการเรียนรู้หรือไม่ ถ้าสิ่งที่ครูสอนไปเป็นจำนวนมากแล้วเด็กจำไม่ได้ ก็เท่ากับว่าเด็กไม่ได้เรียนรู้เนื้อหาใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเลย
- 6) การฝึกฝน องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อีกอย่างหนึ่ง คือ การฝึกฝนซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการเรียนรู้สิ่งที่ไม่มีความหมาย หรืองานที่มีความสับสนยุ่งยาก ครูควรจะมีการจูงใจเด็ก อีกทั้งให้เด็กคำนึงถึงผลที่ออกมาด้วย
- 7) การลงโทษและการให้รางวัล การลงโทษเป็นการทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่า พฤติกรรมใดที่ไม่ควรจะทำ ส่วนการให้รางวัลนั้น เป็นการให้สิ่งที่เด็กเกิดความพึงพอใจ หลังแสดงพฤติกรรม
- 8) การเรียนโดยไม่ตั้งใจกับการเรียนโดยตั้งใจ ก่อนเข้าโรงเรียนเด็กมักเรียนรู้อย่างที่ไม่ตั้งใจ ดังนั้นโรงเรียนควรที่จะจัดลำดับของประสบการณ์ให้กับเด็ก เพื่อที่ว่าจะได้ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในทางที่เหมาะสม แทนที่จะปล่อยให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างที่ไม่ตั้งใจ ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายมากกว่าที่จะเป็นผลดี

จากองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กประกอบด้วยเป้าหมาย วุฒิภาวะและความพร้อม การสำรวจ การเสริมแรงและ

การหยุดยั้ง ความจำ การฝึกฝน การลงโทษและการให้รางวัล และการเรียนโดยไม่ตั้งใจกับการเรียนโดยตั้งใจ การเรียนรู้ของคนเกิดขึ้นตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ตราบใดที่คนเราจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและสังคมตลอดเวลา คนก็จะเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาเช่นกัน ดังนั้นการเรียนรู้จึงไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะในโรงเรียน หากแต่เกิดขึ้นตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของบุคคล

วิธีการเรียนรู้ของเด็ก

เด็กแต่ละคนจะเรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน โดยเด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้ของเด็ก ดังนี้

- 1) เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงผ่านประสบการณ์ตรง และการฝึกเด็กให้เรียนรู้ถึงลักษณะของสิ่งของ เสียง กลิ่น รส และความรู้สึกโดยการดู ฟัง ตม ชิม และการสัมผัส
- 2) เด็กเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ โดยการลอกเลียนแบบ เรียนรู้จากเด็กด้วยกัน จากบุคคลที่ใกล้ชิด เด็กเรียนรู้โดยการสังเกตมอง และลอกแบบผู้อื่นมากกว่าที่จะถูกบังคับให้กระทำหรือบอกให้กระทำ

3) เด็กเรียนรู้จากผลของการฝึกหรือบอกให้ทำซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง เป็นการเรียนรู้โดยการสอนอย่างมีแบบแผน วิธีนี้เป็นวิธีที่ได้ผลน้อยที่สุดในการเรียนรู้ของเด็ก ถึงแม้ว่าการเรียนรู้วิธีนี้ดูเหมือนเป็นการสอนของผู้ใหญ่ใช้กันแพร่หลายที่สุด

นอกจากนี้วิธีการทั้ง 3 วิธีนี้แล้ว แรงเสริมเป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างยิ่ง แรงเสริมจะช่วยกระตุ้นให้กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เพิ่มขึ้น แรงเสริมไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งถูกใจหรือรางวัล เช่น การชม การให้สิ่งของที่ถูกใจเด็กเท่านั้น ความผิดหวังหรือผลที่ได้รับที่ไม่ถูกใจ ก็ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เช่นกัน ดังนั้นครูหรือผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาควรส่งเสริมให้เด็กคิดเอง ทำเอง

การเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด การเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการ และในเวลาเดียวกันระดับพัฒนาการก็เป็นตัวกำหนดความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก เด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายวิธี ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528)

- 1) การกระทำจนเป็นกิจวัตร เช่น เรื่องสุนัขนิสัยต่าง ๆ
- 2) การห้ามหรือกฎข้อบังคับของกลุ่ม เช่น ในเรื่องที่เป็นอันตรายต่าง ๆ
- 3) การจัดสภาวะให้เอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมที่ต้องการ
- 4) การสังเกตและการเลียนแบบ
- 5) การอบรมสั่งสอนของบิดา มารดา และครู
- 6) จากการลองผิด - ลองถูก ด้วยตนเอง

7) จากการวิเคราะห์ หาเหตุผล วิจัย และตั้งสมมติฐาน

ฉะนั้น การส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก อาจทำได้โดยมีต้นแบบให้เด็กเลียนแบบ ให้โอกาสเด็กได้ทดลองกระทำเอง สอน แนะนำ และพาไปทัศนศึกษา ฯลฯ การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ จะช่วยให้เรียนรู้และเข้าใจดีขึ้น

โดยสรุป การเรียนรู้ของเด็กเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ได้แก่ สิ่งแวดล้อม ระดับพัฒนาการของเด็ก ประสบการณ์ของเด็ก และแรงเสริม โดยเด็กจะเรียนรู้ได้ดี จากสิ่งที่เด็กสนใจ และสิ่งที่เป็นรูปธรรม ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก คือ ครู ซึ่งควรเข้าใจในหลักการเรียนรู้ และวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล เพราะเด็กแต่ละคนเรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้มีการพัฒนาอย่างเต็ม ศักยภาพ ตามความสามารถของเด็กแต่ละคน

การวัดและประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การประเมินว่าเด็ก มีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพียงใด (สมใจ ทิพย์ชัยเมธธา และ พิศเพลิน เขียวหวาน, 2527)

การประเมินพัฒนาการของระดับก่อนประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาหรือ ทำความเข้าใจพฤติกรรมของเด็กคนใดคนหนึ่งหรือทั้งกลุ่ม ในวันใดวันหนึ่ง หรือเพื่อที่จะศึกษา พัฒนาการของเด็กคนนั้นหรือทั้งกลุ่ม ในช่วงระยะเวลาที่กำหนด เป็นการประเมินอย่างหนึ่งซึ่ง เป็นสิ่งที่มีคุณค่า สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในกลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก (นิตยา ภัสสรศิริ, 2532)

การประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วน หนึ่งของกิจกรรมปกติตามตามตารางกิจกรรมประจำวัน และครอบคลุมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เพื่อนำผลมาใช้ในการจัด กิจกรรมหรือประสบการณ์ พัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งการประเมินพัฒนาการ เด็กมิได้ทำเพื่อการนำผลมาตัดสินการเลื่อนชั้นของเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ, 2540)

วิธีการประเมินพัฒนาการ

ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กระดับก่อนประถมศึกษาควรมีวิธีการ เครื่องมือสำหรับการบันทึก และประเมินพัฒนาการ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2540)

1) การสังเกต และการบันทึก การสังเกตมีอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่ง คือ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นและครูจดบันทึกไว้ การสังเกตและการบันทึกพัฒนาการเด็กสามารถทำได้แบบง่าย ๆ คือ

- 1.1) แบบบันทึกพฤติกรรม ใช้บันทึกเหตุการณ์เฉพาะอย่าง โดยบรรยายพฤติกรรมของเด็ก
- 1.2) การบันทึกรายวัน เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน ถ้าหากบันทึกในรูปแบบของการบรรยาย ก็มักจะเน้นเฉพาะเด็กรายที่ต้องการศึกษา
- 1.3) แบบสำรวจรายการ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์เด็กแต่ละคนได้อย่างค่อนข้างที่จะละเอียด เหมาะสมกับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา
- 1.4) การบันทึกการเลือกของเด็ก ได้แก่ การบันทึกสิ่งที่เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมหรือเลือกมุมเล่น

2) การสนทนา สามารถใช้ได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาของเด็ก และบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกรายวัน

3) การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคล และควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ครูควรใช้คำถามที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

4) การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้ในแฟ้มผลงาน

5) การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวบ่งชี้ของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้โดยทั่วไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟันและการเจริญเติบโตของกระดูก

กรมวิชาการ (2540) ได้เสนอหลักการประเมินพัฒนาการของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ดังนี้

- 1) การประเมินต้องประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน
- 2) เน้นการประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ

- 3) สภาพแวดล้อมการประเมินต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับการทำกิจกรรมประจำวันของเด็ก โดยจัดการประเมินให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติ
- 4) เน้นการประเมินตามสภาพความเป็นจริง โดยมีการสะสมงานของเด็กเป็นรายบุคคล
- 5) การประเมินต้องจัดทำอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการใช้เครื่องมือและการจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

- 6) ไม่ใช่แบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

การวัดและประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา นั้นมีหลายวิธี ดังที่กล่าวข้างต้น ซึ่งอาจใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกัน และการที่จะเลือกใช้วิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินพัฒนาการ วิธีการที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ การสังเกต ดังนั้นครู ผู้ดูแลเด็ก และผู้เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องฝึกการสังเกต เพื่อเรียนรู้ทักษะ ความถนัด ความชอบ ความสนใจ ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมแก่เด็กต่อไป

ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

กรมวิชาการ (2540) ได้ระบุขั้นตอนการประเมินพัฒนาการเด็กวัย 3 – 6 ปี ดังนี้

- 1) ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน อย่างละเอียด จึงจะทำให้ดำเนินการประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง
- 2) วางแผนเลือกใช้วิธีการ และเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึก และประเมินพัฒนาการเด็ก

3) ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผน และเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมิน และบันทึกพัฒนาการแล้ว

4) ประเมินและสรุป ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ผลการประเมิน การตีความหมาย และการตัดสินคุณค่า

- 5) รายงานผล

- 6) การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมให้แก่เด็ก ผลของการประเมินจึงควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก ตลอดจนการนำมาแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พัฒนาไปตามวัย รวมทั้งประโยชน์ด้านอื่น ๆ ดังต่อไปนี้ (นิตยา ภัสสรศิริ, 2532)

- 1) การประเมินพัฒนาการช่วยทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กได้รู้จักเด็กในด้านความต้องการ ทักษะ และความสนใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต่อไป

2) การประเมินพัฒนาการช่วยพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร ช่วยให้ครูรู้จักทักษะของเด็ก จุดด้อยและจุดเด่นของเด็ก ทำให้การกำหนดหลักสูตรมีจุดเน้นตรงกับความสนใจและความสามารถของเด็ก

3) การประเมินพัฒนาการช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กสามารถแก้ไขพฤติกรรมของเด็กที่ไม่พึงปรารถนา

4) การประเมินพัฒนาการช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครู เมื่อพบว่าเด็กมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ถ้าได้มีการจดบันทึก หรือเก็บตัวอย่างผลงานของเด็กไว้ ก็จะมีประจักษ์พยานที่ชัดเจน ครูก็ยิ่งภาคภูมิใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

5) การประเมินพัฒนาการช่วยสะสมข้อมูลที่จะรายงานให้พ่อแม่ทราบถึงความก้าวหน้าของเด็ก การรายงานความก้าวหน้าให้ผู้ปกครอง ทำให้พ่อแม่รู้สึกว่าครูเอาใจใส่เด็ก ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และยังก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กมากขึ้น

6) การประเมินพัฒนาการช่วยให้ได้ข้อมูลที่จะเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากโปรแกรมที่จัดให้กับเด็กมีคุณภาพดี โอกาสที่จะขยายงานให้ครอบคลุมเด็กส่วนใหญ่ก็จะมีมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเด็กได้ง่ายขึ้น

7) การประเมินพัฒนาการช่วยการเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการให้แก่ครู ช่วยให้ครูสร้างผลงานทางวิชาการสำหรับตนเอง

โดยสรุป การวัดและการประเมินพัฒนาการของเด็ก ครูต้องวัดและประเมินอยู่ตลอดเวลา ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การบันทึก การสนทนา การสัมภาษณ์ และการใช้แฟ้มผลงาน เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีแบบบันทึกการประเมินพัฒนาการ เพื่อบันทึกข้อมูลจากการวัดและประเมินพัฒนาการ และนำผลการประเมินนั้นรายงานให้กับผู้ปกครองได้ทราบถึงพัฒนาการของเด็ก หากมีปัญหาก่อเกิดขึ้น ครูและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันแก้ไข เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการตามวัย การวัดและประเมินพัฒนาการช่วยทำให้ทราบถึงความต้องการ ทักษะ ความสนใจ จุดด้อยและจุดเด่นของเด็ก ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพต่อไป ช่วยแก้ไขพฤติกรรมของเด็กที่ไม่พึงปรารถนา และช่วยให้การกำหนดหลักสูตรมีจุดเน้นตรงกับความสนใจและความสามารถของเด็ก นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูสร้างผลงานทางวิชาการจากการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กเพื่อเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ

การนิเทศการสอน

การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การศึกษา และผู้รับการศึกษาโดยการใช้เหตุผลและปัญญาในการสอนการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเรียน การสอน ตลอดจนแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะปฏิบัติงานได้ ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา แห่งชาติ, 2529)

สัจด์ อุทรานันท์ (2529) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ และการนิเทศการศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน โดยผ่านตัวกลาง สื่อ ครู และบุคลากรทางการศึกษา การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงาน ร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

อดัมส์ และดิกกี (Adams and Dickey, 1983) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นการบริการที่ เกี่ยวกับการสอนและการปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษา คือ การสร้างสรรค์และ การให้อิสระเสรีแก่ครูในการปฏิบัติงาน โดยมีการวางแผนไว้อย่างดีในการปรับปรุงการสอน

สเปียร์ (Spear, 1967) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการปรับปรุง กระบวนการสอนของครู โดยการทำงานร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้

เยาเวพา เดชชะคุปส์ (2542) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงาน ร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยการใช้เหตุผลและปัญญาในการพัฒนาการจัด ประสบการณ์กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิด ความมั่นใจว่าจะปฏิบัติงานได้ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

การนิเทศการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่าง ผู้ให้การนิเทศ และผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก อันเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530)

โดยสรุป การนิเทศศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา โดยมีเป้าหมายให้ครู สามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไว้ดังนี้ คือ

- 1) เพื่อให้การดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นในรูปแบบและทิศทางเดียวกัน
- 2) เพื่อแนะนำทางให้แก่ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา โดยให้ความเข้าใจตรงกันในเรื่องของจุดมุ่งหมายในการจัดชั้นเรียนระดับก่อนประถมศึกษา การจัดกิจกรรมการผลิตสื่อ และการบริหารชั้นเรียนระดับก่อนประถมศึกษา
- 3) เพื่อให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนให้สามารถใช้คู่มือครู แผนการสอน และวัสดุประกอบการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องและมีประโยชน์สูงสุด
- 4) เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานแก่ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา
- 5) เพื่อจะได้สนับสนุน ส่งเสริมงานการสอนชั้นเรียนระดับก่อนประถมศึกษาแก่ครูได้ตรงตามความต้องการ และความจำเป็นของแต่ละโรงเรียน
- 6) เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา และแนะนำข้อที่ควรแก้ไขตามความเหมาะสม

นอกจากนี้ เยาวพา เดชะคุปต์ (2542) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษาไว้ดังนี้ คือ

- 1) เพื่อให้การดำเนินการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กก่อนประถมศึกษาเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน และเพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรม และการบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
- 2) เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้คู่มือครู แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) เพื่อให้ครูมีความรับผิดชอบ และสามารถปรับปรุงพัฒนาการทางด้านร่างกายและการเติบโต ด้านการเตรียมความพร้อม และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับความพร้อมของเด็ก ตลอดจนการพัฒนาการด้านสังคม และกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์

โดยสรุป การนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษา จัดขึ้นเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงพัฒนาการด้านร่างกายและการเติบโตของเด็ก การเตรียมความพร้อมและองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับความพร้อมของเด็ก พัฒนาการด้านสังคม และการส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็ก และเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของครูระดับก่อนประถมศึกษา ตลอดจนแนะนำข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม

ขอข่ายและกิจกรรมการนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กำหนดขอข่ายของงานนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษาไว้ 3 ขอข่าย คือ

1) การนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษา มี 2 รูปแบบ คือ

1.1) การนิเทศจากภายนอก มีผู้ปฏิบัติการอยู่ 2 สาย คือ

- ศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์จังหวัด และศึกษานิเทศก์อำเภอ
- ศูนย์พัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา มีผู้บริหารโรงเรียนอนุบาล

ประจำจังหวัดหรือครูที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ปฏิบัติการนิเทศ

2.2) การนิเทศภายในโรงเรียน ผู้ปฏิบัติการนิเทศ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หรือครูวิชาการที่ได้รับมอบหมาย

2) ผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอน ครูวิชาการ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ และครูใหญ่ เป็นต้น โดยได้รับการนิเทศในระดับที่แตกต่างกันไป

3) งานที่จะนิเทศโดยทั่ว ๆ ไป การนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษาควรครอบคลุมหลักใหญ่ของงานบริหารการศึกษา ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้เสนอแนะกิจกรรมการนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1) การประชุมนิเทศ เป็นการประชุมครั้งแรกเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ให้ความรู้ความเข้าใจ ในกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อไป การประชุมนิเทศนี้ ควรจะได้ทำการประชุมนิเทศแก่บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งได้แก่

1.1) ผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้รับนโยบายไปปฏิบัติ และให้ความสะดวกแก่บุคลากรอื่น ให้ความรู้และความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กในระดับนี้้อย่างแท้จริง ผู้บริหารเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดที่ทำให้งานเป็นผลสำเร็จ

1.2) ครู เพื่อให้ครูเข้าใจ ได้เห็นความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

2) การประชุม การประชุมกลุ่มอาจจัดเป็นกลุ่มย่อยหรือจัดเป็นการประชุมกลุ่มใหญ่ สำหรับระยะเวลาการจัดอาจมากน้อยต่างกันตามวัตถุประสงค์

3) การอบรมสัมมนา นิยมจัดกันมากเมื่อมีปัญหาในทางปฏิบัติ หรือต้องการเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ การอบรมสัมมนามีได้มุ่งแต่เพียงให้ครูมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แก่ครู และยังมีส่งเสริมให้ครูกระตือรือร้นในการทำงาน และแสวงหาความก้าวหน้า

4) การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการฝึกอบรมระหว่างทำงานที่ดีที่สุดแบบหนึ่ง โดยที่ผู้เข้าประชุมได้ลงมือปฏิบัติงานแก้ปัญหา หรือศึกษาด้วยกันเป็นกลุ่มย่อย แทนการนั่งฟังแต่เพียงอย่างเดียว ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการจะได้เป็นผลงานหรือคำตอบเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ

5) การพบปะสนทนา เป็นวิธีการสำคัญที่ให้โอกาสผู้นิเทศได้ทำงานเป็นรายบุคคลกับครูในเรื่องปัญหาทางวิชาการของแต่ละคน

6) การสังเกตการสอน ในการไปสังเกตการสอนของครูให้ห้องเรียนนั้น ผู้นิเทศควรได้รับความเข้าใจกับครูก่อนในเรื่องจุดประสงค์ของการสังเกต กำหนดเวลา และวางแผนการสอนร่วมกับครู เพื่อให้ครูเกิดความมั่นใจ และผู้นิเทศต้องคำนึงถึงมารยาท และข้อควรปฏิบัติในการสังเกตชั้นเรียน

การนิเทศการสอนเป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศปฏิบัติต่อผู้รับการนิเทศ ด้วยกิจกรรมการนิเทศการสอนแบบต่าง ๆ ได้แก่ การปฐมนิเทศ การประชุม การอบรมสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การพบปะสนทนา และการสังเกตการสอน เป็นต้น โดยมีมุ่งปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์ ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการนิเทศการสอน เพราะการนิเทศการสอนที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามไปด้วย ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานการนิเทศการสอนควรจัดการนิเทศการสอนให้เป็นระบบ มีการนิเทศการสอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูนำผลที่ได้รับจากการนิเทศการสอนมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเอง

สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

การศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียน ผลจากการศึกษางานวิจัยพบสาระสำคัญเกี่ยวกับนโยบายการจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดและพัฒนาบุคลากร หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การเรียนรู้ของเด็ก การวัดและประเมินพัฒนาการ และการนิเทศการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งมีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

ด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน รัตนา สาหร่ายทอง (2531) ได้ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนโครงการอนุบาลชนบท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 6 พบว่า โรงเรียนรับนโยบายการจัดการเรียนการสอนมาจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยจุดมุ่งหมายหลักในการจัดการศึกษาระดับนี้ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2530) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร พบว่าโรงเรียนมีการกำหนดนโยบายในการจัดการเรียนการสอนเอง และปฏิบัติตามนโยบายบรรลุผลปานกลาง

พัฒนา พวงมาลี (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน สำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ ผลการวิจัยพบปัญหาด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติไม่มีนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ

ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผู้บริหารโรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมให้กับเด็กอนุบาลคละอายุแยกออกจากเด็กระดับประถมศึกษา (พัฒนา พวงมาลี, 2542) และจัดห้องเรียนระดับก่อนประถมศึกษาให้อยู่ชั้นล่างของอาคารเรียน เป็นทั้งห้องเรียนและห้องนั่งเล่น และจัดมุมประสบการณ์ อย่างน้อย 3 – 5 มุม (รัตนา สหรัยทอง, 2531)

อุทุมพร พรายอินทร์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการชั้นเรียนของครูอนุบาลในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการจัดสภาพห้องเรียน ครูอนุบาลจัดบรรยากาศในชั้นเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านการจัดพื้นที่ สำหรับการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนนั้น จัดให้มีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างเด็ก ๆ มีการจัดวางวัสดุอุปกรณ์ อย่างมีระบบ และอยู่ในระดับความสามารถของเด็กในการช่วยเหลือตัวเอง

ด้านการจัดและพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนและครูชั้นอนุบาลศึกษา มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาชั้นอนุบาลศึกษา 1 – 2 ปี ครูชั้นอนุบาลมีความสนใจสอนแต่ไม่ถนัดในการสอน มีการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะโดยการเข้าอบรม (รัตนา สหรัยทอง, 2531) ซึ่งสอดคล้องกับสภาพ กรีธาธร (2540) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีการพัฒนาบุคลากรของศูนย์ด้วยการฝึกอบรม/สัมมนา และทำการประเมินผลการพัฒนาบุคลากรเมื่อสิ้นสุดโครงการ และปัญหาด้านการจัดและพัฒนาบุคลากร ครูประจำชั้นไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอนเด็กวัยอนุบาลคละอายุ (พัฒนา พวงมาลี, 2542)

ด้านหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ได้ใช้แนวการจัดประสบการณ์ที่จัดทำขึ้นเอง (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2530) แต่โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา (รัตนา สหรัยทอง, 2531) และใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (พัฒนา พวงมาลี, 2542)

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ครูดำเนินการจัดกิจกรรมภายในห้องเรียนมากกว่า ภายนอกห้องเรียน โดยจัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวันที่ได้ปรับปรุงมาจากของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยมีการยืดหยุ่นเวลาในการทำกิจกรรม กิจกรรมเสริมที่ทำได้มาก คือ การร้องเพลง มีการวัดผลและประเมินผล (รัตนา สหรัยทอง, 2531) Wolfgang และคณะ (1986) ได้สังเกตพฤติกรรมของครู โดยใช้ระยะเวลาในการสังเกตหลายปี พบว่า วิธีการที่ครูนิยมใช้มากในการแก้ปัญหาพฤติกรรมของเด็กมี 7 วิธี ดังนี้

1. มองดูอย่างเงียบ ๆ โดยแสดงพฤติกรรม เช่น มองให้เด็กรู้ว่า “ครูเห็นว่าเธอกำลังทำอะไรอยู่” สังเกตพฤติกรรม จ้องมองและขมวดคิ้วให้เห็น
2. ได้ตอบโดยตรง เช่น พูดทันที “หยุดนะ” “กลับไปนั่งที่” “อย่าทำอีกนะ”
3. ได้ตอบทางอ้อม เช่น เมื่อเห็นเหตุการณ์ อาจถาม “เธอกำลังโกรธหรือ”
4. ตั้งคำถาม พูดกับเด็กโดยใช้คำถาม เช่น “เธอกำลังทำอะไรอยู่” “ทำไมทำอย่างนั้น”
5. ให้แบบอย่างที่ดี เช่น ชี้เด็กที่มีความประพฤติให้ดูเป็นตัวอย่าง
6. ใช้การเสริมแรง เช่น ให้รางวัล ชมเชยเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ลงโทษเมื่อมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา
7. ใช้การแยกเด็กออกจากสถานการณ์ เช่น ให้อยู่มุมใดมุมหนึ่งของห้องเรียน

กัลยา จันทรประภาพ (2538) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาของครูในการใช้หนังสือประกอบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. สภาพการใช้หนังสือประกอบการจัดประสบการณ์ประจำวัน พบว่า ครูอนุบาลนั้นมีจุดมุ่งหมายในการใช้หนังสือเพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา หนังสือที่ใช้ส่วนมากเป็นหนังสือภาพ กิจกรรมที่นำหนังสือมาใช้เป็นกิจกรรมในวงกลม ลักษณะการใช้ส่วนมาก ใช้ประกอบการเล่าเรื่อง หลังจากใช้หนังสือเสร็จแล้ว เปิดโอกาสให้เด็กได้ซักถามปัญหาและถามปัญหาให้เด็กตอบ ปัญหาในการใช้หนังสือที่พบ คือ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือ
2. สภาพการจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อกระตุ้นความสนใจในการใช้หนังสือ พบว่า ครูอนุบาลมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมที่จัด คือ กิจกรรมการเล่านิทาน หลังจากจัดกิจกรรม ครูได้สนทนากับเด็กถึงประโยชน์ของกิจกรรม ปัญหาการจัดกิจกรรมที่พบ คือ ครูไม่มีเวลาในการเตรียมการจัดกิจกรรม เนื่องจากมีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก
3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมการใช้หนังสือ ส่วนมากจัดในห้องเรียนที่มีแสงสว่างและอากาศถ่ายเทได้ดี

ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมที่ทำได้น้อย คือ กิจกรรมเกมการศึกษา (รัตนา สหายายทอง, 2531) และในโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร การจัดการเรียนการสอน ยังเน้นเนื้อหาวิชามากกว่าการเตรียมความพร้อม (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2530)

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน สื่อที่ใช้ในโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร อยู่ในสภาพดี (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2530) ใช้สื่อธรรมชาติ สื่อของจริง สื่อจำลอง และรูปภาพประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (รัตนา สหายายทอง, 2531) และปัญหาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดประสบการณ์ มีจำนวนไม่เพียงพอ (รัตนา สหายายทอง, 2531) ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนา พวงมาลี (2542) ที่พบว่า โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ สื่อมีไม่เพียงพอ

ด้านการเรียนรู้ของเด็ก Napoli (1987) ได้สร้างแผนปฏิบัติการกระบวนการจัดการในชั้นเรียนสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาขึ้น เพื่อช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มีนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาได้รับการฝึกอบรมเทคนิคการปรับพฤติกรรม การเก็บของเข้าที่ การช่วยเหลือผู้อื่น และการปฏิบัติตามคำสั่ง โดยให้ครูระดับก่อนประถมศึกษาและผู้ช่วยครูปฏิบัติ ดังนี้

1. อธิบายความหมาย และกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการเปลี่ยน
2. การปรับพฤติกรรมพื้นฐานให้บรรลุ
3. การจัดการเรียนรู้หรือสถานการณ์เพื่อให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์บังเกิดขึ้น
4. จำแนกศักยภาพของการเสริมแรง
5. การจัดเตรียมรูปแบบ และการเสริมแรงที่ได้รับการตอบสนองจุดแข็งหรือความถนัดของพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้น

ผลการศึกษาปรากฏว่า การติดตามผลกระบวนการจัดการในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอโดยมีผู้ปกครองช่วยติดตามผลปรับพฤติกรรมเด็กที่บ้าน ช่วยให้เด็กแสดงออกถึงความมีวินัยในตัวเอง ซึ่งวิธีการดังกล่าวมีผลให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ประสบความสำเร็จ

อุทุมพร พรายอินทร์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการชั้นเรียนของครูอนุบาลในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พบว่าครูอนุบาลส่วนใหญ่ใช้การชมเชยเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ และการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พบว่า ครูอนุบาลให้ความสำคัญและปฏิบัติโดยใช้วิธีการเตือนและเปลี่ยนสภาพแวดล้อม โดยเข้าไปใกล้ ๆ เด็ก ให้รู้ตัวทบทวนข้อตกลง และเพิ่มสิ่งที่ดึงดูดใจ

ประกาศาญจน์ เหลลาอ่อน (2539) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนเด็กวัยอนุบาลหลายวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง พบว่า

1. ครูทุกคนรับผู้ว่าตนเองและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนสามารถยอมรับเด็กที่นับถือศาสนาต่างจากตนได้ แต่ยังมีขาดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะเรื่องข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ ขาดการยอมรับว่าศาสนาอิสลามมีความสำคัญเท่าเทียมกับศาสนาพุทธ ครูยังพยายามให้เด็กไทยมุสลิม ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ ของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมชั้นเรียนอนุบาลไทยพุทธ ครูไม่ได้สอดแทรกการเรียนรู้อัฒนธรรมของศาสนาอิสลามในการสอนปกติ และไม่ได้ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนที่คำนึงถึงความแตกต่างทางศาสนา

2. ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับความสำคัญของภาษาถิ่นและการเรียนรู้ภาษาถิ่น ครูปฏิเสธการใช้ภาษาถิ่นของเด็กและรับรู้ว่าปัญหาการสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของเด็ก ครูไม่ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาภาษาถิ่นของตนควบคู่ไปกับการพัฒนาภาษาไทยกลาง และครูบางคนไม่สามารถสื่อความหมายกับเด็กด้วยภาษาถิ่น เพราะไม่ใช่คนพื้นที่

ด้านการวัดและประเมินพัฒนาการ มีการวัดผลและประเมินผลโดยใช้วิธีการสังเกต (รัตนสาหร่ายทอง, 2531) และปัญหาด้านการวัดและประเมินพัฒนาการ โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2530) พบว่า ครูไม่มีเวลา และขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผล และสถาพร กวีธรร (2540) พบว่า ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการประเมินผล และขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ด้านการนิเทศการสอน โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2530) พบว่า ในโรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร มีการนิเทศการสอนโดยเป็นการนิเทศภายใน และนิเทศการสอนโดยใช้วิธีการประชุมปรึกษาหารือ (รัตนสาหร่ายทอง, 2531) และปัญหาด้านการนิเทศการสอน สถาพร กวีธรร (2540) พบว่าขาดงบประมาณ และขาดบุคลากรในการนิเทศการศึกษา

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า นโยบายการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ได้รับมาจากหน่วยงานต้นสังกัด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาให้มีความพร้อมทุกด้าน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านนี้โดยตรง จัดห้องเรียนระดับก่อนประถมศึกษาให้อยู่ชั้นล่างของอาคารเรียน มีการเตรียมบุคลากรสำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา โดยจัดตามความสมัครใจ และส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในด้านการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ส่วนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูส่วนใหญ่ใช้แผนการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรส่วนกลางที่สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติหรือกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดทำขึ้น มาดำเนินการจัดกิจกรรมตาม
ตารางกิจกรรมประจำวัน ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ
สังคม และสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านกิจกรรมการเล่นที่หลากหลาย และสอดคล้องเหมาะสม
กับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง
ภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน ใช้สื่อธรรมชาติ สื่อของจริง สื่อจำลองและรูปภาพประกอบ
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดมุมประสบการณ์อย่างน้อย 3 - 5 มุม มีการวัดและประเมิน
พัฒนาการเด็กโดยส่วนใหญ่ใช้การสังเกตพฤติกรรม และดำเนินการนิเทศการสอนโดยใช้วิธี
การประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา
ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

